

De media: vriend of vijand van extreemrechts?

Framing in twee Vlaamse kranten

Joren Wollants

r0627739

Masterproef aangeboden tot
het behalen van de graad

MASTER IN DE COMMUNICATIEWETENSCHAPPEN

Promotor: prof. dr. Baldwin Van Gorp
Verslaggever: prof. dr. Bieke Zaman
Dagelijkse begeleider: Marie Figoureux

Academiejaar 2018-2019

Word count: 11 505

Dankwoord

Een masterproef schrijven is een werk van lange adem. Het is een tocht van bijna acht maanden en op zo'n tocht kom je heel wat mensen tegen. De tocht begon in oktober 2018 op het kantoor van mijn assessor, Marie Figureux. Zij en mijn promotor, prof. dr. Baldwin Van Gorp, stonden mij vanaf de start bij om de eindmeet te halen en deden mij de zwaktes van mijn onderzoek en rapportering inzien. Zo stuwden zij mij en mijn masterproef naar een hoger niveau. Als ik de eerste draft van de literatuurstudie in november vergelijk met het uiteindelijke resultaat van een half jaar later, wordt duidelijk dat ik met dit werkstuk veel geleerd heb. En dat is voor het grootste deel aan mijn assessor en promotor te danken.

Verder op de tocht kwam ik Evi Van de Walle tegen. Zij werkte onder mevrouw Figureux en prof. Van Gorp aan haar masterproef over de framing van Vlaams Belang en in de voorbereiding van onze onderzoeken werkten we nauw samen aan een codeerboek. We vulden elkaars werk goed aan. De samenwerking is het codeerboek zeker en vast ten goede gekomen. Op het einde van de rit zorgde zij ervoor dat ik de intercodeurbetrouwbaarheid voor mijn onderzoek kon berekenen, een onmisbaar element om de resultaten goed te interpreteren.

Ten slotte ben je tijdens een tocht als deze ook vaak thuis. Daar zitten mensen die weinig van de academische wereld kennen, maar die daarom niet minder belangrijk zijn om het einde van de tocht te halen. Ik wil dus zeker ook die mensen bedanken. Mijn ouders hebben mij steeds bijgestaan waar ze konden. Op moeilijke momenten zorgden zij er met hun steun en motivering voor dat ik de weg niet kwijtgeraakte en de moed niet verloor. Hun geduld werd gedurende de hele tocht, van start tot finish, sterk op de proef gesteld en toch hebben zij samen met mij het einde van deze tocht gehaald. Zonder hen was dit nooit gelukt.

Inhoud

Inleiding	1
Literatuurstudie	4
Naar een definitie van extreemrechts	4
Extreemrechts in België	7
Framing, frames en counterframes	10
De sleutel tot politiek succes?	11
Extreemrechts als vorm van radicalisering	14
De framing van radicalisering	16
Methode.....	18
Onderzoeksopzet.....	18
Steekproef	18
Metingen	19
Resultaten.....	21
Aanwezige frames.....	21
Vergelijking	26
Evolutie	28
Discussie	31
Vriend of vijand van extreemrechts?	31
Populaire media een betere vriend?.....	34
Een consistente voorspeller?	35
Beperkingen onderzoek	37
Toekomstig onderzoek.....	38
Conclusie	40
Referenties	41
Bijlagen.....	47
Framematrix.....	47
Codeerboek	54

Abstract

Sinds de jaren 1990 is er in Europa een heropleving van extreemrechts zichtbaar. Onderzoekers bestuderen de invloed van de media op dit succes en kwamen tot de conclusie dat de beeldvorming in de media extreemrechts kan helpen. Deze studie wil achterhalen of dit ook in Vlaanderen het geval is. Met een frame-analyse van 504 artikels uit De Standaard en Het Laatste Nieuws tussen 2009 en 2018, werd gekeken naar de aanwezigheid van twaalf frames en counterframes in de Vlaamse media. De frames staan voor negatieve representatie, de counterframes voor positieve representatie. Uit de resultaten blijkt dat kranten ongeveer evenveel frames als counterframes gebruiken, maar dat een substantieel deel van de steekproef geen enkel denkbeeld bevat. De media berichten dus eerder positief en neutraal, en minder negatief. Dit komt nog meer tot uiting in Het Laatste Nieuws. De Standaard gebruikt zowel meer frames als counterframes, maar Het Laatste Nieuws bevat meer artikels zonder de denkbeelden. Ten slotte is er weinig evolutie merkbaar in het gebruik van de denkbeelden. Slechts enkele worden in bepaalde periodes vaker gebruikt dan anders. De media zijn dus niet alleen eerder de vriend van extreemrechts, ze zijn ook een trouwe vriend.

Inleiding

Sinds de jaren 1990 slaagden extreemrechtse partijen er in verschillende landen van West-Europa in om veel stemmen te halen (Cornelis & Van Hiel, 2015) en de laatste jaren neemt hun succes nog verder toe (Kluknavská & Hruška, 2019). De eerste electorale successen, weliswaar van kleine aard, kwamen er echter al begin jaren 1980 in Frankrijk en Nederland (Mudde, 2000, p. vii). In Italië begon extreemrechts aan zijn opgang begin jaren 1990 en vier jaar later kwam er een extreemrechtse regeringscoalitie onder leiding van Berlusconi (Dechezelles, 2008). Ook in België werd extreemrechts, in de vorm van het Vlaams-nationalistische Vlaams Blok, eind jaren 1980 een belangrijke speler in het politieke landschap, wat bevestigd werd bij de verkiezingen van 1991, later bekend als “Zwarte Zondag” (Mudde, 2000, pp. 88-89; p. 115). Flood (2005) ziet bij veel auteurs bezorgdheid om deze heropleving van extreemrechts. Kumral (2017) vindt het zelfs een van de meest verontrustende gebeurtenissen in de politieke wereld, omdat het geen kortstondig fenomeen lijkt te zijn.

Vanaf midden jaren 1990 ziet men in West-Europa dus een heropleving van extreemrechts gedachtegoed (Caiani & Borri, 2013). Sinds een aantal jaren onderzoeken academici dan ook de invloed van de media op het succes van die extreemrechtse groepen (Kluknavská, 2015). Politici hebben immers wel een reputatie om op te steunen, maar ze hebben ook de media nodig om met hun standpunten een groot publiek te bereiken (Kluknavská, 2015). De media helpen politieke partijen als het ware om hun organisationele en financiële tekortkomingen te overwinnen (Ellinas, 2009). Zo stelde Flood in 2005 dat boeken een belangrijk medium zijn om extreemrechts gedachtegoed te verspreiden, maar dat extreemrechtse organisaties onvoldoende budget hebben om boeken uit te geven. In dat geval kunnen de media als kanaal fungeren om standpunten duidelijk te maken. Dat het Front National er destijds in Frankrijk als marginale extreemrechtse partij in slaagde om een reguliere speler te worden in het

politieke veld, was op die manier deels aan de media te danken (Ellinas, 2009).

De grootste verandering in vergelijking met de jaren 1990 is de komst van nieuwe interactieve mediaplatformen, zoals sociale media (Ouellette & Banet-Weiser, 2018). Extreemrechtse groepen zijn de laatste jaren zeer actief geworden op deze sociale media (O’Callaghan, Greene, Conway, Carthy, & Cunningham, 2013) en Kluknavská en Hruška (2019) zien dat die evolutie de groepen in staat stelt om persoonlijk en actief in contact te komen met hun achterban. Van zodra ze hun eigen organisatie op de rails hebben gezet, hebben extreemrechtse groepen de klassieke media dus minder hard nodig om een vervolg te breien aan hun successen (Ellinas, 2009).

O’Callaghan et al. (2013) bestudeerden de sociale-media-accounts van extreemrechtse groepen uit acht westerse landen en kwamen tot de conclusie dat de sociale media enkel gebruikt worden om ideeën te verspreiden. Het is echter onduidelijk of het bij deze verspreiding van ideeën blijft, of dat er achter de schermen nog andere gesloten, interactieve groepen bestaan (O’Callaghan et al., 2013). Het bestaan van dergelijke *communities* werd bijvoorbeeld aangetoond in de aflevering van Pano, een duidingsmagazine van de Vlaamse openbare omroep VRT, over de extreemrechtse jongerenbeweging Schild & Vrienden (VRT NWS, 2018). Er kan dus gesproken worden van een zekere evolutie. Vroeger gebruikten extreemrechtse bewegingen de klassieke media om onder de aandacht te komen, terwijl ze vandaag hun eigen sociale media daarvoor inzetten. Een vaststelling die deze evolutie kracht bijzet, is dat extreemrechts zelf vindt dat de klassieke media liegen, manipuleren en slecht informeren, waardoor ze niet objectief zijn (Kluknavská & Hruška, 2019). Vlaams Belang (vroeger Vlaams Blok) is bijvoorbeeld van mening dat de media schuld hebben aan het verval van de traditionele waarden in de maatschappij, iets waar de partij veel belang aan hecht (Swyngedouw & Ivaldi, 2001).

Dat wantrouwen in de media staat in schril contrast met de bevinding van Kluknavská (2015). Zij stelt dat de media extreemrechtse partijen onder andere kunnen helpen door hen media-aandacht te geven en door te berichten over hun thema's (Kluknavská, 2015). Dit wil dus zeggen dat, hoewel extreemrechtse organisaties tegenwoordig hun eigen media kunnen beheren, de rol van klassieke media nog niet helemaal uitgespeeld is. Ondanks hun wantrouwen in de media denkt Vlaams Belang bijvoorbeeld goed na over hoe ze zich profileren in de media (Cammaerts, 2018). Zij blijven immers berichten over extreemrechts zoals ze dat vroeger deden. De media zijn constant op zoek naar thema's die de publieke opinie interesseren en nieuw publiek aantrekken (Ellinas, 2009). De Pano-reportage over Schild & Vrienden (VRT NWS, 2018) toont op die manier aan dat er ook negatieve gevolgen aan die media-aandacht zijn verbonden voor extreemrechtse groepen. Zo werden de leden van de beweging uit de Vlaamse Jeugdraad gezet en werd hun leider Dries Van Langenhove een tijd lang de toegang verboden tot de universiteit waar hij studeerde. Ten slotte werden in de aanloop naar de Belgische gemeenteraadsverkiezingen van 2018 verschillende kandidaten van de verkiezingslijsten gehaald, omdat ze banden hadden met Schild & Vrienden.

Er zijn dus duidelijk twee trends te onderscheiden in de relatie tussen de media en extreemrechts. Enerzijds lijkt media-aandacht extreemrechts te kunnen helpen om bekend te worden bij het publiek, maar anderzijds kan die aandacht ook negatieve gevolgen hebben. Toch is het nog onduidelijk of deze twee trends vandaag ook in Vlaanderen aanwezig zijn. In deze studie wordt daarom de beeldvorming van extreemrechts in de media van naderbij onderzocht. Het doel van dit onderzoek is om een genuanceerd beeld te krijgen van hoe de Vlaamse media extreemrechts afbeelden. Op die manier probeert dit onderzoek de vraag te beantwoorden of de media nu de vriend of de vijand zijn van extreemrechtse organisaties.

Literatuurstudie

Naar een definitie van extreemrechts

Al sinds de negentiende eeuw wordt “extreem” gebruikt in een politieke context, maar de term “extreemrechts” bestaat pas sinds de jaren 1950, als synoniem voor het Amerikaanse “*radical right*” (Husbands, 2015). Vaak worden termen als “radicaalrechts”, “extreemrechts”, “de rechtervleugel” en “uiterst rechts” als synoniemen door elkaar gebruikt (Moore, 2005; Rush, 1963). Toch geeft Mudde (2000, p. 180) aan dat extreemrechts de te prefereren term is, omdat die het meest correct is om naar een politieke overtuiging te verwijzen (Rush, 1963). Daarnaast stelt Mudde (2000, p. 7) dat het bij bepaalde partijen niet meteen duidelijk is of ze extreemrechts of centrumrechts zijn. Extreemrechts heeft immers de connotatie gelieerd te zijn met fascisten en nazi’s (Bosman & d’Haenens, 2008) en de leden van zogenaamd extreemrechtse groepen zien zichzelf helemaal niet als extremistisch of irrationeel (Kumral, 2017). Hieruit volgt dat er geen algemeen aanvaarde definitie van extreemrechts is (Mudde, 2000, p. 10). Vaak gaan auteurs er immers van uit dat de lezer wel weet wat ze ermee bedoelen (Rush, 1963).

Daarom probeerde Rush in 1963 zelf een definitie op te stellen. Hij hield rekening met wat hij de zwaktes van voorgaande definities achtte en formuleerde extreemrechts als volgt:

The Extreme Right is a militant and millenarian political ideology, espoused by numerous Right-Wing groups and individuals, which maintains as an ideal the principle of ‘limited individualism’; this principle being articulated as opposition to ‘collectivism’ in government, international relations, modern social principles, and modern social structure and operation. (Rush, 1963, p. 73)

Deze definitie krijgt onrechtstreeks wat tegenkanting. Zo stelt ze dat extreemrechts een eeuwenoud fenomeen is, terwijl de

meeste auteurs spreken over het “oude” fascisme (Caiani & Della Porta, 2011), zoals bijvoorbeeld het naziregime in Duitsland, en “*new wave*” extreemrechts, zoals dat begon in de jaren 1970 en nu nog steeds gekend is (Husbands, 2015). Het is deze laatste vorm waar dit onderzoek zich op richt.

Net omdat het zo moeilijk is om een goede definitie van extreemrechts op te stellen, beperken een aantal auteurs zich tot de benoeming van enkele algemene kenmerken. Drie van hen maakten ook expliciet een lijst op. De eerste is Moore (2005) en hij onderscheidt vier overkoepelende kenmerken van extreemrechtse organisaties: (1) een extremere positie dan andere conservatieve groepen; (2) een organisatie rond *conspiracy theories*; (3) een basis van racisme en nationalisme; en (4) een verwerping van de liberale democratie, want autoritair leiderschap is nodig. De tweede auteur, Husbands (2015), ziet elf elementen die zeker in een definitie van extreemrechts vervat zouden moeten zitten: (1) selectieve inclusie op basis van een natie; (2) selectieve exclusie op basis van xenofobie; (3) racisme op basis van een biologisch perspectief; (4) antisemitisme op basis van negationisme of toejuichen van het Duitse en Italiaanse regime in de Tweede Wereldoorlog; (5) voorkeur voor autoritarisme; (6) cultus van een leidersfiguur; (7) voorkeur voor een hiërarchische sociale orde; (8) anti-parlementaire democratie; (9) vijandigheid tegenover politieke tegenstanders met eventueel geweld; (10) lage tolerantie voor sociale verandering; en (11) nostalgie naar het verleden. Ten slotte ziet Mudde (2000) in verschillende academische bijdragen dat extreemrechts vaak gelinkt wordt aan (1) nationalisme; (2) racisme; (3) xenofobie; (4) anti-democratie; en (5) het idee van een sterke staat.

Alle drie de auteurs spreken over andere kenmerken of verwoorden ze anders, maar toch zijn er veel onderlinge gelijkenissen. Zo komen racisme, nationalisme, autoritarisme en een verwerping van de democratie bij ze alle drie terug. Daarnaast wordt het kenmerk xenofobie aangehaald door zowel Mudde (2000) als Husbands (2015). Verder zijn er ook

enkele gelijkenissen met de definitie van Rush (1963). Zo is het nationalisme van deze auteurs vergelijkbaar met het verzet tegen internationale relaties waar Rush (1963) over spreekt en schemeren ook conservatieve ideeën (Moore, 2005) en verzet tegen sociale verandering (Husbands, 2015) door in zijn definitie. Ten slotte zijn er in de definitie ook aspecten terug te vinden die doen denken aan de vijandigheid met eventueel geweld waar Husbands (2015) over spreekt.

Ook andere auteurs, die niet expliciet ingaan op kenmerken van extreemrechts, zien gelijkaardige aspecten terugkomen als in de definitie van Rush (1963) en de lijsten van Moore (2005), Husbands (2015) en Mudde (2000). Zo kan Rush (1963) op bijval rekenen voor de stelling dat extreemrechts niet enkel politieke partijen zijn, maar ook andere groepen en zelfs individuen (Caiani & Borri, 2013). Andere auteurs geven daarnaast aan dat extreemrechts er in Europa negatieve standpunten op nahoudt ten aanzien van immigratie, de islam, de EU en het *establishment* (Dechezelles, 2008; van der Bles, Postmes, Lekander-Kanis, & Otjes, 2018). Dit komt overeen met het nationalistische aspect, de anti-democratische houding en de weerstand tegen internationale samenwerking. Ook het kenmerk van de *conspiracy theories* (Moore, 2005) komt terug. Zo maken complottheorieën een belangrijk deel uit van het discours dat Oost-Europese extreemrechtse groepen voeren om hun mening over de EU te verkondigen (Caiani & Kluknavská, 2017) en gebruikt extreemrechts de theorieën om zijn vijanden te benoemen (Flood, 2005). Ten slotte is ook identiteit een belangrijk concept. Dit kan gelinkt worden aan de eerste drie kenmerken die Husbands (2015) opnoemt. Extreemrechtse groepen focussen sterk op het volk in territoriale, etnische en culturele zin (Caiani & Della Porta, 2011). Politieke tegenstanders, de elite en immigranten worden daarbij uitgesloten van deze *in-group* (Caiani & Della Porta, 2011).

Dit alles verschaft voldoende informatie om een definitie van extreemrechts op te stellen voor deze studie. Deze definitie is gebaseerd op de aspecten waar in de literatuur de

meeste consensus over bestaat. Extreemrechts is een politieke ideologie van een individu, groep of organisatie, gebaseerd op racisme, xenofobie, nationalisme en/of autoritarisme, waarbij men het opneemt voor een groep van mensen met dezelfde identiteit en een afkeer vertoont voor individuen die niet tot deze groep behoren.

Extreemrechts in België

Met de hierboven opgestelde definitie in het achterhoofd, wordt extreemrechts in België vaak vereenzelvigd met Vlaams Belang. De partij is het onderwerp van heel wat onderzoek naar extreemrechts en wordt door verschillende auteurs bestempeld als racistisch, xenofob, nationalistisch en zelfs post-fascistisch (Cammaerts, 2018; De Decker, Kesteloot, De Maesschalck, & Vranken, 2005; Swyngedouw & Ivaldi, 2001). Toch is er al sprake van extreemrechtse organisaties in België vanaf de jaren 1930. Toen kreeg het solidarisme, gebaseerd op het regime van Mussolini, voet aan grond in België (Swyngedouw & Ivaldi, 2001). Zo ontstond de paramilitaire organisatie Verdinaso, het Verbond van Dietse Nationaal-Solidaristen (Swyngedouw & Ivaldi, 2001). Ongeveer in dezelfde periode werd het Vlaams-Nationalistisch Verbond (VNV) opgericht, een partij die streed voor Vlaamse onafhankelijkheid, omdat ze vonden dat het noordelijke deel van België benadeeld werd (Conway, 1996). Eind jaren 1930 had het VNV zich gemanifesteerd als electorale partij, maar in Brussel en Wallonië kwam extreemrechts niet echt van de grond (Conway, 1996).

Vandaag is de situatie in België vergelijkbaar met die van de jaren 1930. In 1978 werd het Vlaams Blok opgericht (Swyngedouw & Ivaldi, 2001), een afscheuring van de Volksunie (De Decker et al., 2005) en net zoals het VNV voorstander van Vlaamse onafhankelijkheid (Coffé, 2008). In Wallonië zag het Front National in 1985 het levenslicht, naar het voorbeeld van het Franse Front National en pleitend voor een Belgische staat (Coffé, 2008). Net zoals in de jaren 1930

slaagde deze Waalse variant er niet in om door te breken, in tegenstelling tot het Vlaams Blok (Coffé, 2008). In de jaren 1980 en 1990 kon die wel een degelijke partijorganisatie op poten zetten (Swyngedouw & Ivaldi, 2001), mede doordat ze een achterban van leden vonden bij andere, apolitieke Vlaams-nationalistische organisaties (Coffé, 2008). De partij groeide vooral in de steden en met name in Antwerpen (De Decker et al., 2005). Dat kwam vooral omdat ze eind jaren 1980 overschakelden naar het thema immigratie met de slogan “eigen volk eerst” (Coffé, 2008).

Deze strategie verwijst opnieuw naar een kenmerk van extreemrechts uit de opgestelde definitie. Vlaams Belang creëert namelijk een groep van gelijken, een *in-group*, met een aantal vijanden. Enerzijds doen ze dat om het Vlaamse gevoel aan te wakkeren (De Decker et al., 2005), waarmee ze hun Vlaams-nationalistische gedachte levend houden. Anderzijds ziet Vlaams Belang de mensheid als een hiërarchische structuur, gebaseerd op culturele of etnische origine, waarbij de Europeanen boven de niet-Europeanen staan (Swyngedouw & Ivaldi, 2001). De Europeanen, en meer specifiek de Vlamingen, zijn hierbij de *in-group*, terwijl alle anderen verschillende *out-groups* vormen (Swyngedouw & Ivaldi, 2001). Cammaerts (2018) stelt dat de grootste vijand van de *in-group* vandaag de islam is. Voor Vlaams Belang is de islam immers incompatibel met westerse rechten zoals vrije meningsuiting en democratie (Swyngedouw & Ivaldi, 2001).

Dat Vlaams Belang zich richt op het thema immigratie is niet de enige succesfactor. Verschillende onderzoekers bestudeerden de rol van contextuele factoren in het succes van extreemrechts. In België zou extreemrechts stemgedrag deels verklaard worden door de proportie aanwezige niet-Europese migranten en asielzoekers (Poznyak, Abts, & Swyngedouw, 2011). In Nederland spelen etnische vooroordelen en racisme dan weer een belangrijke rol (Cornelis & Van Hiel, 2015). Bosman en d’Haenens (2008) zien in Nederland nog een andere reden, namelijk het ongenoegen met de regering. Van der Bles et al. (2018) zien

deze tendens de laatste jaren in heel wat landen terugkomen en noemen het een “Zeitgeist” van collectieve ontevredenheid. Die “Zeitgeist” zou leiden tot zowel extreemrechts als extreemlinks stemgedrag (van der Bles et al., 2018).

Dat wantrouwen in de regering en die “Zeitgeist” bestaan ook in België. Zo heeft de werkloosheid over het algemeen al sinds 1987 een positief effect op extreemrechts stemgedrag, al is het effect niet consistent doorheen de tijd (Poznyak et al., 2011). Door de veranderende economie sinds de jaren 1970 vrezen veel mensen voor hun job (De Decker et al., 2005). Deze mensen voelen zich door de politiek in de steek gelaten en Vlaams Blok was destijds de eerste om deze problemen onder ogen te zien (De Decker et al., 2005).

Cornelis en Van Hiel (2015) voerden onderzoek naar extreemrechts stemgedrag in zeven landen, waaronder België, en daarin kwam naar voren dat een anti-egalitaristische houding, het geloof dat er een hiërarchie in de samenleving zit, over het algemeen een belangrijke voorspeller is voor extreemrechts stemmen. Dit geldt echter niet in België. Opleidingsniveau en leeftijd zijn er de belangrijkste voorspellers en hebben een negatief effect op extreemrechts stemgedrag (Cornelis & Van Hiel, 2015). Quentin, Pilet en Van Hamme (2018) bevestigen deze bevinding. Poznyak et al. (2011) tonen aan dat sociaal kapitaal een negatieve voorspeller is, maar tegelijkertijd stellen ze ook vast dat hoe hoger het gemiddelde inkomen in een bepaalde regio ligt, hoe meer er op Vlaams Belang gestemd wordt. Deze beweringen lijken elkaar toch tegen te spreken, wat erop wijst dat het mogelijk geen consistente voorspellers zijn van stemmen op extreemrechts.

Uit het voorgaande blijkt dus dat er verschillende contextuele factoren zijn die extreemrechts stemgedrag verklaren en dat er maar weinig zijn die dat consistent over de tijd heen doen (Poznyak et al., 2011; Quentin et al., 2018). Het lijkt er dus op dat stemmen op extreemrechts steeds verschillende redenen heeft. In dat opzicht kan verwezen worden naar Quentin et al. (2018), die zagen dat, ondanks het

feit dat extreemrechts beter scoort in Vlaanderen dan in Wallonië, de anti-immigrantenhouding in beide landsdelen gelijk is. Daarom stellen zij dat het verschil in succes toch vooral te maken heeft met waar de partij voor staat en wat ze te bieden heeft (Quentin et al., 2018). Zo slaagde Vlaams Belang erin om met sterke campagnes zijn thema's migratie en criminaliteit op de agenda te zetten (Coffé, 2008). Verder lukte het hen ook om hun racistische en verdeeldheid zaaiende discours van "wij" tegen "zij" te normaliseren (Cammaerts, 2018).

Framing, frames en counterframes

Wat Vlaams Belang hier doet, is eigenlijk zijn boodschappen framen. Framing wordt immers vaak gelinkt aan *agenda setting* en *priming* (Van Gorp, 2007). Het is een van de belangrijkste concepten in het onderzoek naar de hedendaagse politieke communicatie (Strömbäck & van Aelst, 2010). De definitie van framing volgens Entman (1993) is veelgebruikt in communicatiewetenschappelijk onderzoek en luidt als volgt:

To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described. (Entman, 1993, p. 52, cursief overgenomen)

Uit deze definitie volgt dat een frame een groter geheel is van verschillende formuleringen die met elkaar te maken hebben. Van Gorp en Vercruyse (2012) verwijzen in dat opzicht naar *reasoning devices*, de redeneringen die gevolgd worden binnen een bepaald frame. Die komen tot uiting in *framing devices*, de meer manifeste kenmerken waaraan een frame te herkennen is, zoals woordgebruik (Van Gorp & Vercruyse,

2012). Framing resulteert uiteindelijk in een vereenvoudiging van de realiteit (Figoureux & Van Gorp, 2019).

Elk frame impliceert dus dat andere delen van die realiteit benadrukt worden, zoals Entman (1993) in zijn definitie stelt. Zo beïnvloeden frames mogelijk ook de reacties van het publiek (Entman, 1993), omdat men als publiek gaat redeneren zoals een frame een bepaalde boodschap brengt (Valkenburg, Semetko, & De Vreese, 1999). Framing vertoont op die manier gelijkenissen met de cultivatietheorie. Deze theorie geeft aan dat wie veel televisie kijkt, de realiteit meer gaat ervaren zoals televisie ze voorstelt (Morgan & Shanahan, 2010). Origineel ging de theorie over fictie, maar ze werd ook al toegepast op de nieuwsverslaggeving in kranten (van der Bles et al., 2018). Dat wil zeggen dat ook de media frames bevatten. In deze context hebben Valkenburg et al. (1999) volgende definitie opgesteld: “a media frame is a particular way in which journalists compose a news story to optimize audience accessibility” (p. 550).

Deze definitie suggereert dat framing bewust gebeurt. Van Gorp (2010) stelt echter dat framing in de meeste gevallen een onbewust proces is. Toch kunnen de media met behulp van frames ook bewust bepaalde personen demoniseren, wat slaat op de vertekende verslaggeving over iemand (Bosman & d’Haenens, 2008). Daardoor kan framing ook gezien worden als een vorm van ideologische *bias* (Dunham, 2013). Om de complexiteit van een fenomeen bloot te leggen, zijn dus ofwel meerdere frames nodig, ofwel counterframes (Figoureux & Van Gorp, 2019). Het onderscheid tussen beide bestaat erin dat frames een fenomeen problematiseren, terwijl counterframes dat niet of in mindere mate doen (Figoureux & Van Gorp, 2019).

De sleutel tot politiek succes?

Framing gebeurt dus zowel aan de kant van de politici als aan de kant van de media, en politici kunnen uit ze allebei voordeel halen. Ten eerste doen ze dat door zelf hun boodschappen te

framen. Coffé (2008) stelt immers dat “[p]arties can [...] gain electoral support by increasing the salience of each of their issues during a campaign, giving them good reason to consistently emphasize ‘their’ topics” (p. 186). Zo toont onderzoek naar de narratieven van Franse, Nederlandse en Vlaamse extreemrechtse partijleiders aan dat zij vaak verwijzen naar het glorieuze verleden van de natie en dat deze sterke natie aan het verdwijnen is (Mols & Jetten, 2014). Dat komt omdat de traditionele politici immigratie en multiculturalisme toelaten en internationale samenwerkingen aangaan (Mols & Jetten, 2014). De politieke elite zou immers niet geïnteresseerd zijn in het belang van het land, maar enkel in het eigenbelang (Caiani & Della Porta, 2011). De extreemrechtse partijleiders willen met hun betoog aantonen dat hun partij de enige is die dat glorieuze verleden wil en kan verderzetten in de toekomst (Mols & Jetten, 2014). Ze zien zichzelf dus als het grote voorbeeld (Mols & Jetten, 2014) dat het opneemt voor het volk (Caiani & Della Porta, 2011). Mols en Jetten (2014) geven aan dat dit betoog een frame is dat de bedoeling heeft de antisociale attitudes van extreemrechts te rechtvaardigen.

Politici passen dus hun eigen frames toe om de kiezer te overtuigen, maar het is nog voordeliger om de frames uit de media te gebruiken, omdat het publiek daar al mee vertrouwd is (Van Der Pas, 2014). Zo trachten politici die frames naar voren te brengen waar ze zelf mee geassocieerd willen worden, omdat kiezers elke partij linken met bepaalde frames (Van Der Pas, 2014). Dat kunnen ze doen door te reageren op nieuwsberichten wanneer die aansluiten op thema's die voor hen van belang zijn (Sevenans & Vliegenthart, 2016). Sevenans en Vliegenthart (2016) zien dat de media-aandacht voor een bepaald issue een effect heeft op de parlementaire aandacht voor datzelfde issue de week nadien. Als de media het in Nederland belangrijk geachte thema van immigratie framen, wordt het vaker besproken in het parlement dan het thema van EU-integratie, wat men in Nederland als minder belangrijk beschouwt (Van Der Pas, 2014). Zweedse partijen

halen dan weer enkel thema's aan in het parlement als het frame van de media in lijn ligt met de partijstandpunten (Van Der Pas, 2014). Als de media het issue belichten als een conflict, schenken partijen er nog meer aandacht aan, omdat ze dan hun mening makkelijker kunnen afzetten tegen die van politieke tegenstanders (Sevenans & Vliegenthart, 2016). Politici denken dus zeer bewust na over de thema's waarop ze reageren en hoe ze dat doen, allemaal met het oog op de verwezenlijking van hun eigen doelen (Sevenans & Vliegenthart, 2016).

De tweede manier waarop extreemrechts voordeel kan halen uit framing is door media-aandacht. Kluknavská (2015) stelt immers dat de media extreemrechtse partijen kunnen helpen door hun thema's of de partij op een positieve manier te framen. Die framing lijkt vooral af te hangen van het soort medium. Zo zien Bosman en d'Haenens (2008) in Nederland twee oorzaken voor het feit dat de Volkskrant meer frames gebruikt om over extreemrechts te berichten dan De Telegraaf. Enerzijds is de Volkskrant een kwaliteitskrant en dus voorziet ze meer achtergrondartikels. Doordat die artikels langer zijn, laten ze ook meer frames toe (Bosman & d'Haenens, 2008). Anderzijds heeft de Volkskrant een linkse achtergrond, die verderaf staat van de politieke ideologie van extreemrechts (Bosman & d'Haenens, 2008). Strömbäck en van Aelst (2010) voerden onderzoek naar de framing van de politiek in het algemeen en stellen nog een andere verklaring op. Zij zien dat de commerciële omroep en populaire kranten in Zweden en Vlaanderen de politiek vaker framen als een spel, omdat ze meer dan de openbare omroep en kwaliteitskranten gedreven worden door een commerciële logica (Strömbäck & van Aelst, 2010). Dit frame is immers aantrekkelijker voor een groot publiek (Strömbäck & van Aelst, 2010).

Er bestaat nog maar weinig onderzoek naar de specifieke frames waarmee de media extreemrechts afbeelden, zeker in België. Toch zouden die frames interessant zijn om de beeldvorming van extreemrechts in de media van naderbij te

bekijken, vooral omdat de media, zoals aangegeven in de inleiding, in andere Europese landen effectief een consistente positieve invloed lijken te hebben op het succes van extreemrechts. Daarom zal dit onderzoek zich baseren op frames die niet specifiek ingaan op extreemrechts, maar een breder fenomeen omvatten, namelijk radicalisering. Radicaalrechts is immers een synoniem van extreemrechts, wat maakt dat radicalisering en extreemrechts toch met elkaar gelinkt zijn.

Extreemrechts als vorm van radicalisering

Net als bij de term “extreemrechts”, is er niet echt consensus over wat radicalisering precies is. Wat sommigen zo noemen, vinden anderen geen radicalisering (Figureux & Van Gorp, 2019). Toch bestaat de term al lang, hoewel men hem pas veelvuldig begon te gebruiken vanaf 2001, met een sterke stijging in populariteit tussen 2005 en 2007 (Sedgwick, 2010). Deze jaartallen doen vermoeden dat de term sterk gelieerd is aan moslimterrorisme, zoals de aanslagen van 11 september 2001 in New York en die van 7 juli 2005 in Londen (Sedgwick, 2010). Veel definities van radicalisering verwijzen dan ook naar terrorisme. Zo stellen McCauley en Moskalenko (2017) dat radicalisering de ontwikkeling van de mens is, voorafgaand aan een terroristische daad. Sedgwick (2010) formuleert het nog sterker: “‘Radicalization’ is at present the standard term used to describe ‘what goes on before the bomb goes off’” (p. 479).

Toch is radicalisering meer dan terrorisme alleen. Terrorismen kan gezien worden als een vergevorderd stadium van radicalisering (Horgan, 2008). Zo is elke terrorist wel radicaal, maar is niet iedereen die radicaal is een terrorist (Sedgwick, 2010). Slechts een klein aantal mensen wordt effectief terrorist (Horgan, 2008). Er is dus een onderscheid tussen een radicale opinie en radicale actie (McCauley & Moskalenko, 2017). De radicale opinie verwijst naar politieke overtuigingen die sterk afwijken van de *mainstream*, terwijl de

radicale actie verwijst naar daden, waarvan terrorisme een extreme vorm is (Hafez & Mullins, 2015).

Er bestaan ook definities van radicalisering vanuit een meer politiek oogpunt. McCauley en Moskalenko (2008) spreken zelfs over politieke radicalisering en stellen het volgende: “Functionally, political radicalization is increased preparation for and commitment to intergroup conflict. Descriptively, radicalization means change in beliefs, feelings, and behaviors in directions that increasingly justify intergroup violence and demand sacrifice in defense of the ingroup” (McCauley & Moskalenko, 2008, p. 416). In navolging van Sedgwick (2010), die “radicaal” ziet als een synoniem voor “extremistisch” en als een antoniem voor “gematigd”, geven Hafez en Mullins (2015) aan dat “[r]adicalization involves adopting an extremist worldview, one that is rejected by mainstream society and one that deems legitimate the use of violence as a method to effect societal or political change” (p. 960).

In deze definities komen heel wat aspecten terug die ook kenmerken van extreemrechts genoemd kunnen worden, zoals de bescherming van de *in-group* tegen de *out-group*, dat extreemrechts extremere standpunten heeft dan andere partijen en dat ze vinden dat de hedendaagse multiculturele maatschappij veranderd moet worden. Deze aspecten verwijzen eerder naar de radicale opinie van McCauley en Moskalenko (2017), terwijl het geweld uit deze definities meer doet denken aan radicale actie. Zo laat het internet extreemrechtse organisaties toe om optochten en demonstraties te organiseren (Husbands, 2015), maar ook om minder vreedevolle acties te ondernemen. Het aantal geweldplegingen met extreemrechtse motieven is bijvoorbeeld steeds meer toegenomen (Kumral, 2017) en daar horen ook bomaanslagen bij (Caiani & Borri, 2013).

Larsen (2018) stelt dat radicalisering vooral een individueel proces is, terwijl Silke (2008) zegt dat radicalisering meestal in groep gebeurt. McCauley en Moskalenko (2008) erkennen beide uitspraken, maar geven ook aan dat een hele massa kan radicaliseren door een conflict met een *out-group*.

Hiermee wordt gewezen op het belang van identiteit, iets wat Silke (2008) eveneens ziet terugkomen bij jihadi's. Volgens McCauley en Moskalenko (2008) heeft radicalisering immers te maken met een groepsgevoel, gebaseerd op superioriteit, onrechtvaardigheid, wantrouwen en kwetsbaarheid. Dit is bijna exact wat extreemrechtse groepen drijft, maar ook moslimterroristen worden vaak getriggerd door de perceptie dat mensen uit hun groep onrechtvaardig behandeld worden (Silke, 2008). Dat gevoel van discriminatie is een belangrijke factor bij radicalisering, aangezien men dat wil veranderen (Silke, 2008).

De framing van radicalisering

Uit het voorgaande wordt duidelijk dat extreemrechts ook een vorm van radicalisering is, net zoals moslimradicalisering, dat de laatste jaren een populair topic is geworden in studies naar radicalisering. Binnen deze trend construeerden Figoureux en Van Gorp (2019) twaalf frames die de Vlaamse media gebruiken om te berichten over radicalisering. Volgens de auteurs zijn de frames niet direct gelinkt aan de islam, waardoor ze mogelijk ook van toepassing zijn op de radicalisering van extreemrechts. De frames van Figoureux en Van Gorp (2019) zijn voor deze studie interessant om minstens twee redenen. Ten eerste betreft het hier frames die gebruikt worden door de Vlaamse media, waar dit onderzoek zich op richt. Ten tweede is er in de studie van Figoureux en Van Gorp (2019) sprake van zowel frames als counterframes, wat dit onderzoek toelaat te kijken of de media extreemrechts positief of negatief afbeelden. Dit leidt tot de eerste onderzoeksvraag:

OV1: Welke frames en counterframes die de Vlaamse media gebruiken in hun verslaggeving over radicalisering worden ook gebruikt in de verslaggeving over extreemrechts?

Figoureux en Van Gorp (2019) hebben het vermoeden dat de media meer frames dan counterframes gebruiken in hun berichtgeving over radicalisering. Het is een vermoeden, aangezien hun inhoudsanalyse van inductieve aard is en dit aspect dus niet onderzocht werd. Als dat in deze studie het geval zou zijn, dan spelen de media mogelijk in het nadeel van extreemrechtse groepen. Ze zijn dan met andere woorden eerder de vijand dan de vriend van extreemrechts.

De studie tracht echter een meer genuanceerd beeld te brengen van de framing van extreemrechts door de media. Zo werd eerder al aangehaald dat de framing afhankelijk kan zijn van het soort medium, meer bepaald of het om een kwaliteitsmedium of om een populair medium gaat (Semetko & Valkenburg, 2000). Daarom wordt de volgende onderzoeksvraag gesteld:

OV2: Verschillen Vlaamse kwaliteitsmedia en populaire media in hun framegebruik met betrekking tot extreemrechts?

Een tweede manier om nuance aan te brengen in de resultaten van dit onderzoek, is door een mogelijke evolutie doorheen de tijd te bekijken. Hiermee wordt ook duidelijk of de media extreemrechts consistent op dezelfde wijze afbeelden. Vandaar dat er ook een derde onderzoeksvraag wordt geformuleerd:

OV3: Hoe is het framegebruik met betrekking tot extreemrechts in de Vlaamse media geëvolueerd tussen 2009 en 2018?

Methode

Onderzoeksopzet

Om een zicht te krijgen op de framing van extreemrechts in de Vlaamse media, wordt een deductieve kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd (Semetko & Valkenburg, 2000). Volgens Van Gorp (2010) bestaat een frame-analyse uit een inductief en een deductief deel. De inductieve fase moet leiden tot een framematrix door informatie uit de data te halen, terwijl men in de deductieve fase op basis van een codeerboek de frames in de data gaat benoemen (Van Gorp, 2010). Het onderzoek van Figoureux en Van Gorp (2019) vormt als inductieve frame-analyse de basis voor dit onderzoek, dat zich dan ook baseert op de framematrix die daaruit voortkwam. Figoureux en Van Gorp (2019) construeerden namelijk vier frames, “virus”, “twee hanen in één hok”, “muitერი” en “een criminele carrière”; en acht counterframes, “het continuüm”, “omarm de dreiging”, “een katalysator”, “veerkracht”, “de puber”, “zingeving”, “de vrijheidsstrijder” en “boetedoening”. De framematrix is te raadplegen in de bijlage (zie p. 47).

In de eerste plaats kijkt deze studie welke van de bovengenoemde frames de Vlaamse media gebruiken om extreemrechts af te beelden. De inhoudsanalyse gebeurt in Vlaamse kranten, omdat het archief ervan toegankelijker is dan dat van audiovisuele nieuwsuitzendingen. Bovendien is het verschil in gebruikte frames tussen kranten en televisie niet zo groot (Semetko & Valkenburg, 2000). Rekening houdend met de tweede en derde onderzoeksvraag, werd de analyse uitgevoerd op een kwaliteitskrant en een populaire krant in een periode van tien jaar. Vervolgens werden de data van de inhoudsanalyse geanalyseerd in SPSS.

Steekproef

De steekproef bestaat uit krantenartikels, gepubliceerd in De Standaard en Het Laatste Nieuws tussen 1 januari 2009 en 31

december 2018. De Standaard is de kwaliteitskrant van Mediahuis (Mediahuis, 2019), terwijl Het Laatste Nieuws de populaire krant van De Persgroep is (De Persgroep, 2019). Beide kranten hebben dus een andere uitgever. De krantenartikels werden verzameld via Gopress Academic met de zoekwoorden “extreemrechts”, “racisme”, “xenofobie”, “nationalisme” en “autoritarisme”. Dit gebeurde naar het voorbeeld van Bosman en d’Haenens (2008) en op basis van de kenmerken van extreemrechts volgens de definitie die voor dit onderzoek werd opgesteld.

Dit leverde een steekproef op van 4995 artikels uit De Standaard en 2540 artikels uit Het Laatste Nieuws. Om twee redenen werd besloten om hieruit een tweetrapssteekproef te trekken. Ten eerste bevatte deze selectie ook krantenartikels die enkel over racisme en xenofobie gaan, zonder dat dit iets met extreemrechts te maken heeft. Op basis van deze artikels kan men geen uitspraken doen over de framing van extreemrechts in de media. Ten tweede liet het tijdsbestek van de studie niet toe om de volledige steekproef te analyseren. Het richtcijfer voor de definitieve steekproef is 250 artikels per krant. Voor De Standaard werd elk twintigste artikel in de steekproef opgenomen en voor Het Laatste Nieuws elk tiende artikel. Van deze regel werd afgeweken indien het geselecteerde artikel niet over extreemrechts ging, of als het artikel minder dan honderd woorden bevatte. In korte artikels zitten immers vaak geen frames vervat (Van Gorp, 2010). Als dit het geval was, werd ter vervanging het volgende artikel in de lijst van Gopress Academic geanalyseerd. Dit resulteerde in een uiteindelijke steekproef van 250 artikels uit De Standaard en 254 artikels uit Het Laatste Nieuws.

Metingen

Elk artikel in de definitieve steekproef kreeg een uniek volgnummer. Daarnaast werden titel, datum van verschijnen en de naam van de krant opgenomen in de dataset. Vervolgens werd bepaald welke denkbeelden uit Figureux en

Van Gorp (2019) in het artikel aanwezig zijn. Op basis van de framematrix van Figureux en Van Gorp (2019) werden de frames omschreven in de context van extreemrechts. Deze omschrijving werd opgesteld door de onderzoeker en een medestudent die onderzoek deed naar een gelijkaardig thema. Ze kregen daarbij hulp van de auteurs die de frames oorspronkelijk construeerden. Deze omschrijving zorgt ervoor dat de aanwezigheid van het betreffende frame in het krantenartikel objectief vast te stellen is door de codeur.

Van zodra een frame op basis van de omschrijving in het artikel herkend werd, is het aanwezig in het krantenartikel. Zo wijst volgend citaat, door het gebruik van het woord “besmet”, op het frame “virus”. “Zuhal Demir [...] stelt dat wie lid is van Schild & Vrienden geen lid meer kan zijn van N-VA. Een grote kuis dringt zich op. Zo niet is haar partij medeplichtig en besmet.” (Het Laatste Nieuws, 7/09/2018). “De harde houding rond het VN-Migratiepact bracht de partij bij momenten in de hemisfeer van Vlaams Belang.” (De Standaard, 20/12/2018) duidt dan bijvoorbeeld weer op het counterframe “het continuüm”, omdat hiermee wordt gesuggereerd dat N-VA een overlap kent met Vlaams Belang op het politieke spectrum. Er kunnen zowel meerdere frames in eenzelfde artikel aanwezig zijn, als helemaal geen frame. Voor het geval dat er in een artikel een frame aan bod komt dat niet beschreven werd door Figureux en Van Gorp (2019), voorzag het codeerboek de mogelijkheid om extra aantekeningen te maken. De bevinding dat er mogelijk andere frames gebruikt worden in de berichtgeving over extreemrechts is immers eveneens interessant voor dit onderzoek, hoewel het geen doel op zich is om die frames effectief te benoemen. Het volledige codeerboek is te raadplegen in de bijlage (zie p. 54).

De codering van de krantenartikels werd uitgevoerd door de onderzoeker op basis van dit codeerboek. Om de betrouwbaarheid van de codering te verhogen, werd een *subsampling* van 10% van de steekproef gecodeerd door de medestudent waarmee de onderzoeker het meetinstrument samenstelde. De intercodeurbetrouwbaarheid van deze

subsample was vrij goed (Krippendorff's $\alpha = .69$). Als er een Krippendorff's α berekend wordt voor elk frame afzonderlijk (zie Tabel 1), blijkt dat een aantal denkbeelden net onder de kritieke waarde ($\alpha = .67$) zitten, maar vooral dat “een katalysator” en “de vrijheidsstrijder” een vrij zwakke intercodeurbetrouwbaarheid hebben. Men moet dus voorzichtig zijn met conclusies op basis van de resultaten voor deze twee denkbeelden. Voor “muitერიj” en “boetedoening” kon ten slotte geen waarde berekend worden, aangezien geen van beide codeurs deze frames herkende in de *subsample*.

Tabel 1: Intercodeurbetrouwbaarheid van de frames en counterframes

Frame	Krippendorff's α	Frame	Krippendorff's α
Virus	.79	Een katalysator	.46
Twee hanen in één hok	.74	Veerkracht	.65
Muitერიj		De puber	.66
Een criminele carrière	1.00	Zingeving	.66
Het continuüm	.73	De vrijheidsstrijder	.54
Omarm de dreiging	.66	Boetedoening	
Gemiddelde, algemene waarde			.69

Resultaten

Aanwezige frames

De eerste onderzoeksvraag ging in op welke denkbeelden met betrekking tot radicalisering de Vlaamse media ook gebruiken in hun verslaggeving over extreemrechts. De data in Tabel 2 tonen aan dat in 196 artikels (38.89%) geen enkel frame uit Figoureux en Van Gorp (2019) voorkomt. Iets meer dan 60%

van de artikels bevat dus minstens een frame of counterframe voor radicalisering. Slechts een van deze twaalf frames wordt niet gebruikt om extreemrechts af te beelden, namelijk het counterframe “boetedoening”. Dit frame ziet extreemrechts als een manier om vergeving te vragen voor in het verleden gemaakte fouten. Twee denkbeelden worden dan weer opvallend veel gebruikt, namelijk het frame “twee hanen in één hok” en het counterframe “het continuüm”. Volgens “twee hanen in één hok” is extreemrechts het gevolg van polarisatie in de samenleving dat in agressief gedrag uitmondt, terwijl “het continuüm” naar extreemrechts kijkt als de stroming aan het rechtse uiteinde van het politieke spectrum, waardoor het slechts een van de vele rechtse politieke interpretaties is. Deze twee denkbeelden komen elk in meer dan 20% van de steekproef voor, terwijl alle andere frames in minder dan 10% van de geanalyseerde artikels vervat zitten. Toch zijn er ook tussen deze laatste frames nog verschillen. Zo worden de counterframes “de vrijheidsstrijder” en “een katalysator” en de frames “virus” en “muitერი” meer gebruikt dan de counterframes “omarm de dreiging”, “zingeving”, “de puber” en “veerkracht”. Het frame “een criminele carrière” ligt daar met 5% tussenin.

Als de denkbeelden gebundeld worden in frames die extreemrechts problematiseren en counterframes die dat niet of in mindere mate doen, is er nagenoeg geen verschil tussen beide (zie Tabel 3). 191 van de 504 krantenartikels bevatten minstens een frame. Dat komt overeen met 38%. Daartegenover staan 193 artikels die elk minstens een counterframe gebruiken, eveneens ongeveer 38%. In 76 van deze artikels (15.08%) komen zowel een frame als een counterframe voor¹.

---

¹ Ongeveer 60% van de steekproef bevat minstens een van de twaalf denkbeelden voor radicalisering uit Figoureux en Van Gorp (2019). Dat komt neer op de 38% waarin minstens een frame voorkomt en de 38% waarin minstens een counterframe voorkomt, verminderd met de 15% waarin beide minstens een keer voorkomen, want die zijn in deze optelsom dubbel meegeteld: $61.11\% = 37.90\% + 38.29\% - 15.08\%$.

Tabel 2: De gebruikte frames en counterframes

Frame	Artikels						DS-HLN	
	Totaal		De Standaard		Het Laatste Nieuws		$\chi^2(1)$	p
Twee hanen in één hok	115	22.82%	72	28.80%	43	16.93%	10.08	< .01*
Het continuüm *	103	20.44%	73	29.20%	30	11.81%	23.43	< .001*
De vrijheidsstrijder *	43	8.53%	24	9.60%	19	7.48%	.73	> .05
Virus	38	7.54%	29	11.60%	9	3.54%	11.73	< .01*
Muiterij	37	7.34%	18	7.20%	19	7.48%	.02	> .05
Een katalysator *	34	6.75%	18	7.20%	16	6.30%	.16	> .05
Een criminele carrière	27	5.36%	15	6.00%	12	4.72%	.40	> .05
Omarm de dreiging *	20	3.97%	11	4.40%	9	3.54%	.24	> .05
Zingeving *	19	3.77%	13	5.20%	6	2.36%	2.80	> .05
De puber *	16	3.17%	13	5.20%	3	1.18%	6.62	< .05*
Veerkracht *	14	2.78%	11	4.40%	3	1.18%	4.83	< .05*
Boetedoening *	0	.00%	0	.00%	0	.00%		
Geen frame	196	38.89%	69	27.60%	127	50.00%	26.60	< .001*

Noot: Aantal artikels in de steekproef dat de denkbeelden uit Figoureux en Van Gorp (2019) bevat. Denkbeeld met * = counterframe. P-waarde met * = significant verschil tussen De Standaard en Het Laatste Nieuws ($p < .05$).

Tabel 3: De gebruikte frames en counterframes per groep

Groep	Artikels						DS-HLN	
	Totaal		De Standaard		Het Laatste Nieuws		$\chi^2(1)$	p
Counter-frames	193	38.29%	117	46.80%	76	29.92%	15.19	< .001*
Frames	191	37.90%	117	46.80%	74	29.13%	16.71	< .001*

Noot: Aantal artikels in de steekproef dat de denkbeelden uit Figoureux en Van Gorp (2019) bevat, gegroepeerd als problematiserende frames en niet-problematiserende counterframes. P-waarde met * = significant verschil tussen De Standaard en Het Laatste Nieuws ($p < .05$).

Daarnaast bevat dus ongeveer 39% van de artikels geen enkele van de frames voor radicalisering uit Figoureux en Van Gorp (2019). In 100 artikels die daartoe behoren, worden enkel puur feitelijke gegevens over extreemrechts gebracht. Er werden dus ook andere denkbeelden gebruikt dan de frames die Figoureux en Van Gorp (2019) construeerden voor de berichtgeving over radicalisering en waarnaar dit onderzoek expliciet op zoek ging. Deze studie kan op die frames echter geen naam plakken, aangezien het om een deductieve inhoudsanalyse gaat. Zo worden extreemrechtse groepen en individuen soms negatief afgeschilderd, zonder dat daarin de frames “virus”, “twee hanen in één hok”, “muitერი” of “een criminele carrière” te herkennen zijn. Voorbeelden daarvan zijn de volgende extracten uit de geanalyseerde artikels:

“En zo werd de unieke kans om het extreemrechtse Front National naar het verdomhoekje te verwijzen, grandioos gemist.” De Standaard, 12/02/2010

“Wij zijn echt in de karikaturale rol van extreemrechts gepusht.” Bart De Wever in Het Laatste Nieuws, 15/12/2012

“Ook dat heeft Duitsland de laatste jaren behoed voor het populistische spook dat elders in Europa steeds opzichtiger rondwaarde.” De Standaard, 16/09/2017

In sommige gevallen verwijzen de kranten ook op een positieve manier naar extreemrechts, maar een die niet terug te brengen is tot een van de acht counterframes. Daarvan zijn de volgende citaten voorbeelden:

“Je moet het PVV-leider Geert Wilders nageven: met één onbenullige en amateuristisch gemaakte webpagina slaagt hij erin om in heel Europa media-aandacht te veroveren, en daar is het hem uiteindelijk ook om te doen.” De Standaard, 21/02/2012

“Als enige nog in de Wetstraat vertolkt Vlaams Belang consequent en rechtlijnig zijn standpunten, zonder concessies te doen.” De Standaard, 29/01/2014

Ten slotte komen ook enkele specifieke bewoordingen systematisch terug in de geanalyseerde artikels. Zo spreekt men bijvoorbeeld een aantal keer van “de verleiding door extreemrechts” en “koren op de molen van extreemrechts”, maar is er ook soms sprake van “kapers”, zoals in de volgende voorbeelden:

“Toen in de jaren 1930 de extreemrechtse verleiding toenam, bleef het Vlaams-nationalisme in Antwerpen relatief democratischer dan elders.” De Standaard, 27/08/2010

“Mijn film werd ook meteen gekaapt door extreemlinks én extreemrechts: ze gebruikten hem om te bewijzen wat ze ook maar wilden verkondigen.” Het Laatste Nieuws, 21/12/2012

“Bovendien zou dat koren op de molen van Forza Ninove zijn.” Het Laatste Nieuws, 17/10/2018

De bovenstaande resultaten geven aan dat de Vlaamse kranten ongeveer evenveel problematiserende frames gebruiken om bericht te geven over extreemrechts dan dat ze niet-problematiserende counterframes gebruiken. Er moet echter ook rekening gehouden worden met het feit dat wanneer er geen framing aanwezig is in een krantenartikel, er ook geen problematiserende berichtgeving kan zijn. In deze gevallen worden er enkel feiten over extreemrechts gegeven en kan de groep dus niet negatief afgeschilderd worden.

Vergelijking

De tweede onderzoeksvraag heeft tot doel de verschillen bloot te leggen tussen Vlaamse kwaliteitsmedia en populaire media in de framing van extreemrechts. Om deze vraag te beantwoorden, werd het framegebruik van De Standaard als kwaliteitskrant en Het Laatste Nieuws als populaire krant met elkaar vergeleken. Voor elk frame werd een χ^2 -test uitgevoerd om te bepalen of een van beide kranten de frames significant meer gebruikt. Uit Tabel 2 blijkt dat Het Laatste Nieuws slechts een frame vaker gebruikt dan De Standaard. Dat is het frame “muitერი”, dat extreemrechts ziet als een achtergestelde groep die zich met een plotse opstand verzet tegen het *establishment*. Het verschil is echter niet significant ($\chi^2 = .02$, $p > .05$). Dat dit het enige frame is dat meer voorkomt in Het Laatste Nieuws dan in De Standaard, heeft te maken met het feit dat Het Laatste Nieuws meer artikels schrijft waarin geen enkel frame uit Figoureux en Van Gorp (2019) herkend kon worden. Dit verschil is dan weer wel significant ($\chi^2 = 26.60$, $p < .001$).

Op “muitერი” en “boetedoening” na, komen alle frames telkens vaker voor in De Standaard dan in Het Laatste Nieuws, ook al is dat niet steeds significant. Zo komen de frames “twee hanen in één hok” en “virus” en de

counterframes “het continuüm”, “de puber” en “veerkracht” wel significant meer voor in De Standaard, maar het frame “een criminele carrière” en de counterframes “de vrijheidsstrijder”, “een katalysator”, “omarm de dreiging” en “zingeving” niet. Net als “muitერი” gebruiken beide kranten deze frames dus even vaak. Aangezien het counterframe “boetedoening” in geen van beide kranten voorkomt, is hiervoor geen χ^2 -test beschikbaar.

Overigens worden de algemene resultaten in de eerste kolom van Tabel 2 in grote lijnen ook weerspiegeld voor elke krant apart (de tweede en derde kolom). De meest gebruikte frames in totaal, zijn ook de meest gebruikte frames in De Standaard en de meest gebruikte frames in Het Laatste Nieuws. Hetzelfde geldt in de andere richting voor de minst gebruikte frames. Het enige frame dat deze lijn niet lijkt te volgen is “virus”, dat over extreemrechts spreekt als een besmettelijke ziekte die bestreden moet worden. “Virus” is het op twee na meest gebruikte frame in De Standaard, terwijl het bij Het Laatste Nieuws in de groep van minder gebruikte frames zit. In alle artikels samen is “virus” het op drie na meest gebruikte frame.

Daarnaast werden er ook χ^2 -testen uitgevoerd voor de frames en de counterframes als groep, aangezien de frames extreemrechts problematiseren en de counterframes dat minder doen. De resultaten zijn samengevat in Tabel 3. Omdat Het Laatste Nieuws veel vaker geen frames uit Figoureaux en Van Gorp (2019) gebruikt om over extreemrechts te berichten, zijn er zowel voor het gebruik van de frames als voor het gebruik van de counterframes significante verschillen tussen beide kranten. De Standaard gebruikt als kwaliteitskrant immers significant meer frames ($\chi^2 = 16.71$, $p < .001$) en significant meer counterframes ($\chi^2 = 15.19$, $p < .001$) dan de populaire krant Het Laatste Nieuws.

De Standaard beeldt extreemrechts op basis van de frames voor radicalisering dus zowel meer problematiserend als meer niet-problematiserend af. Opnieuw moet wel rekening gehouden worden met het feit dat artikels waarin geen frames voorkomen extreemrechts niet kunnen problematiseren. In Het

Laatste Nieuws verschenen veel meer feitelijke artikels en artikels die geen frames uit Figoureux en Van Gorp (2019) bevatten dan in De Standaard, waardoor de uitspraak dat die laatste meer niet-problematiserende berichtgeving over extreemrechts kent in een ander perspectief geplaatst moet worden.

Evolutie

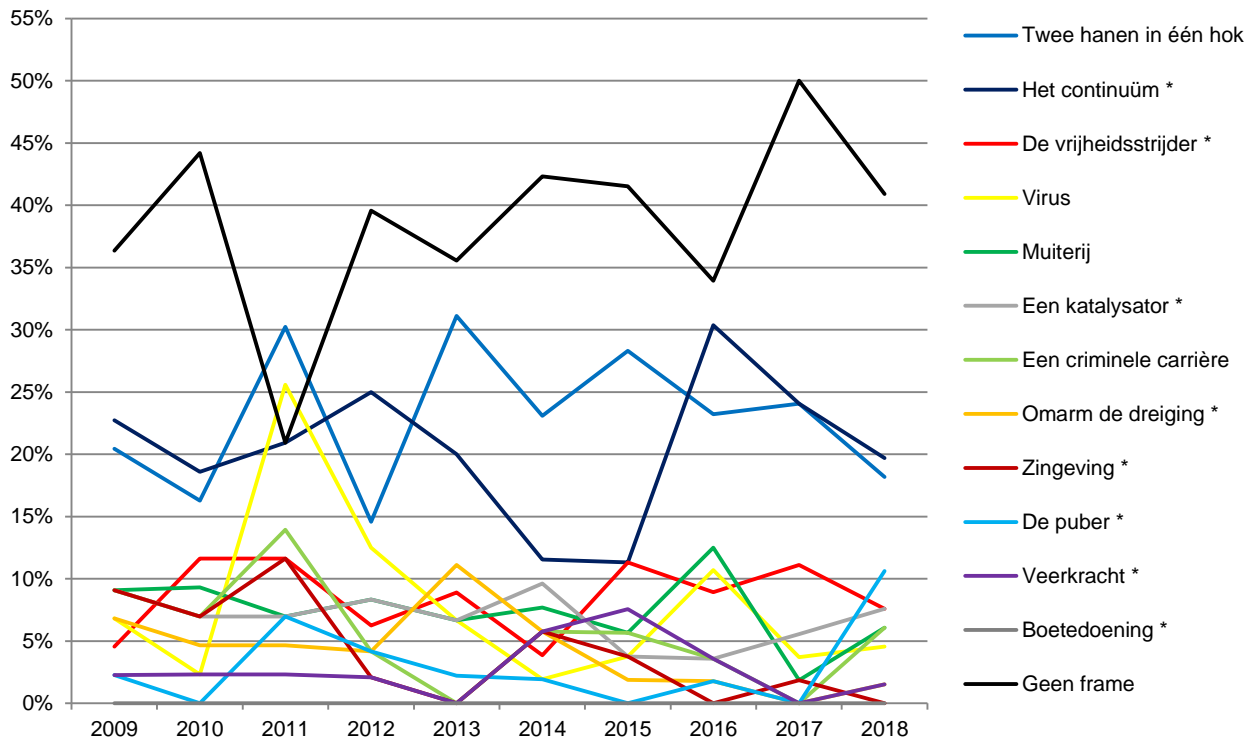
De derde en laatste onderzoeksvraag ging dieper in op de evolutie van het framegebruik met betrekking tot extreemrechts tussen 2009 en 2018. Tabel 4 toont aan hoeveel keer elk frame per jaar in beide geanalyseerde kranten voorkomt. Opnieuw werden er χ^2 -testen uitgevoerd om de evolutie te kunnen aantonen. Uit die testen blijkt dat er drie frames zijn die in een bepaalde periode vaker gebruikt werden dan anders. Dat zijn het frame “virus” ($\chi^2 = 29.76$, $p < .001$) en de counterframes “zingeving” ($\chi^2 = 20.01$, $p < .05$) en “de puber” ($\chi^2 = 19.82$, $p < .05$). Alle andere frames worden tussen 2009 en 2018 steeds ongeveer evenveel gebruikt, zonder dat ze in een bepaald jaar pieken. Ook het aantal artikels waarin geen enkel frame uit Figoureux en Van Gorp (2019) voorkomt, bleef over de volledige tien jaar van de analyse gelijk ($\chi^2 = 10.59$, $p > .05$).

Figuur 1 laat toe de resultaten beter te begrijpen. Ze geeft aan dat het frame “virus” een piek kent in 2011. In dat jaar bevat ongeveer een kwart van de geanalyseerde artikels dit frame, terwijl dat in andere jaren nooit meer dan 13% is. Zoals Tabel 2 al aangaf, komt “virus” maar in 7% van alle artikels voor. Voor het counterframe “de puber” is er eveneens een vrij duidelijke piek in het laatste jaar van de analyse, in 2018. In dat jaar komt “de puber” in om en bij de 10% van de artikels voor, terwijl het tussen 2009 en 2017 nooit in meer dan 7% van de artikels terugkwam. Over de volledige periode was dat volgens Tabel 2 ongeveer 3%. “De puber” verwijst naar extreemrechts als een tijdelijke zoektocht naar identiteit die zonder ingrijpen overgaat, maar waarin jongeren de grenzen

Tabel 4: De gebruikte frames en counterframes per jaar

Frame	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	$\chi^2(9)$	p
Twee hanen in één hok	9 20.45%	7 16.28%	13 30.23%	7 14.58%	14 31.11%	12 23.08%	15 28.30%	13 23.21%	13 24.07%	12 18.18%	7.90	> .05
Het continuüm *	10 22.73%	8 18.60%	9 20.93%	12 25.00%	9 20.00%	6 11.54%	6 11.32%	17 30.36%	13 24.07%	13 19.70%	9.95	> .05
De vrijheidsstrijder *	2 4.55%	5 11.63%	5 11.63%	3 6.25%	4 8.89%	2 3.85%	6 11.32%	5 8.93%	6 11.11%	5 7.58%	4.82	> .05
Virus	3 6.82%	1 2.33%	11 25.58%	6 12.50%	3 6.67%	1 1.92%	2 3.77%	6 10.71%	2 3.70%	3 4.55%	29.76	< .001*
Muiterij	4 9.09%	4 9.30%	3 6.98%	4 8.33%	3 6.67%	4 7.69%	3 5.66%	7 12.50%	1 1.85%	4 6.06%	5.52	> .05
Een katalysator *	4 9.09%	3 6.98%	3 6.98%	4 8.33%	3 6.67%	5 9.62%	2 3.77%	2 3.57%	3 5.56%	5 7.58%	3.10	> .05
Een criminele carrière	4 9.09%	3 6.98%	6 13.95%	2 4.17%	0 .00%	3 5.77%	3 5.66%	2 3.57%	0 .00%	4 6.06%	13.88	> .05
Omarm de dreiging *	3 6.82%	2 4.65%	2 4.65%	2 4.17%	5 11.11%	3 5.77%	1 1.89%	1 1.79%	0 .00%	1 1.52%	12.09	> .05
Zingeving *	4 9.09%	3 6.98%	5 11.63%	1 2.08%	0 .00%	3 5.77%	2 3.77%	0 .00%	1 1.85%	0 .00%	20.01	< .05*
De puber *	1 2.27%	0 .00%	3 6.98%	2 4.17%	1 2.22%	1 1.92%	0 .00%	1 1.79%	0 .00%	7 10.61%	19.82	< .05*
Veerkracht *	1 2.27%	1 2.33%	1 2.33%	1 2.08%	0 .00%	3 5.77%	4 7.55%	2 3.57%	0 .00%	1 1.52%	9.73	> .05
Boete-doening *	0 .00%	0 .00%	0 .00%	0 .00%	0 .00%	0 .00%	0 .00%	0 .00%	0 .00%	0 .00%		
Geen frame	16 36.36%	19 44.19%	9 20.93%	19 39.58%	16 35.56%	22 42.31%	22 41.51%	19 33.93%	27 50.00%	27 40.91%	10.59	> .05

Noot: Aantal artikels in de steekproef dat de denkbelden uit Figoureu en Van Gorp (2019) bevat, opgedeeld per jaar. Denkbeeld met * = counterframe. P-waarde met * = significant verschil tussen De Standdaard en Het Laatste Nieuws ($p < .05$).

Figuur 1: De evolutie in het gebruik van frames en counterframes

aftasten. Voor het andere counterframe, “zingeving”, is de piek minder zichtbaar. In de eerste jaren van de analyse komt het frame vaker voor dan in de laatste jaren. In 2009 en 2011 komt het frame in ongeveer 10% van de artikels voor, tussen 2012 en 2018 haalt het nooit meer de grens van 6% en komt het nog maar sporadisch voor. Ter vergelijking: in totaal komt het counterframe “zingeving” in 4% van alle artikels voor (zie Tabel 2). “Zingeving” ziet extreemrechts als een intense ideologiebeleving, waarvan anderen moeten accepteren dat een individu daar nood aan heeft. Tabel 4 en Figuur 1 tonen dus aan dat er vooral een consistente lijn zit in hoe vaak de frames jaarlijks voorkomen. Buiten “zingeving” kan van geen enkel denkbeeld gezegd worden dat het in de beginperiode van de analyse vaker voorkomt dan op het einde of omgekeerd, en dus door de jaren heen populairder of minder populair werd.

Discussie

Vriend of vijand van extreemrechts?

De eerste onderzoeksvraag ging in op welke frames en counterframes de Vlaamse media gebruiken in hun verslaggeving over extreemrechts. Met het antwoord daarop tracht deze studie een uitspraak te doen of de Vlaamse media de vriend of de vijand van extreemrechts zijn. Het achterliggende idee is dat positieve framing een voordeel is voor extreemrechts en negatieve framing een nadeel. Onderzoek gaf aan dat de media extreemrechts in de kaart kunnen spelen door hen media-aandacht te geven, door over hun thema's te spreken en door positieve frames te gebruiken (Kluknavská, 2015). Anderzijds is er het nog niet onderzochte vermoeden van Figureux en Van Gorp (2019) dat de Vlaamse media meer frames dan counterframes gebruiken om te berichten over radicalisering, en dus eerder negatief berichten. De resultaten van dit onderzoek kunnen geen

van beide beweringen bevestigen of ontkennen. In de steekproef zitten immers nagenoeg evenveel artikels met problematiserende frames als artikels met niet-problematiserende counterframes.

Bij de resultaten werd echter al de bedenking gemaakt dat artikels waarin geen framing voorkomt extreemrechts ook niet kunnen problematiseren, zoals de frames “virus” of “muitelij” dat bijvoorbeeld wel doen. In de volledige steekproef zijn er een honderdtal artikels waar enkel feitelijke gegevens over extreemrechts worden gepubliceerd, zoals verkiezingsuitslagen. Dit maakt dat het aantal artikels zonder problematiserende frames hoger komt te liggen dan het aantal artikels met problematiserende frames, waardoor men toch kan concluderen dat de Vlaamse media eerder de vriend dan de vijand van extreemrechts zijn, of er in ieder geval vaker positief of neutraal over spreken dan negatief.

Over het algemeen bevatten heel wat artikels over extreemrechts de frames en counterframes die Figoureux en Van Gorp (2019) construeerden na een inductieve analyse van de gebruikte denkbeelden voor radicalisering in de Vlaamse media. Enkel het counterframe “boetedoening” komt in geen enkel artikel in de steekproef terug. Toch is er ook heel wat materiaal dat niet terug te brengen is tot de denkbeelden uit Figoureux en Van Gorp (2019). Een aantal keer gaat het in de artikels over “de verleiding door extreemrechts”, waarbij deze politieke stroming door enkele maatschappelijke tendensen voor de kiezer plots interessant wordt. Zo worden burgers bijvoorbeeld verleid door extreemrechts omdat ze een pasklaar antwoord bieden op de vluchtelingencrisis. De bewoording “verleiding” wordt veelal gebruikt als een eufemisme. Het klinkt positief, maar in werkelijkheid wordt de kiezer gezien als het slachtoffer van mooie praatjes over immigratie en vluchtelingen.

Uitspraken als “koren op de molen van extreemrechts” worden eveneens gebruikt om maatschappelijke tendensen te beschrijven die in het voordeel van extreemrechts kunnen spelen, maar ook als verwijzing naar wat andere politici doen

of zeggen. Net zoals bij “de verleiding” is de achterliggende gedachte eerder negatief. Extreemrechts wordt eigenlijk afgebeeld als de lachende derde, een groep die kan profiteren van een bepaalde situatie. Veel duidelijker negatief is dan weer het gebruik van het woord “kapen”. Ook dit lijkt wat op “de verleiding” en “koren op de molen”, met dat verschil dat extreemrechts hier duidelijk een actieve rol speelt. Ze gaan zelf iets ondernemen om onder de aandacht te komen, maar die actie valt niet in goede aarde bij anderen, omdat hun werk misbruikt wordt door extreemrechts.

Wat de specifieke denkbeelden uit Figoureux en Van Gorp (2019) betreft, lijken er een aantal vaker terug te komen in artikels met een bepaald thema. Zo komt het frame “een criminele carrière” zeer vaak terug in artikels waarin het collaboratieverleden van extreemrechtse individuen ter sprake komt. Het counterframe “het continuüm” wordt dan weer vaak gebruikt in vergelijkingen tussen de centrumrechtse N-VA en het extreemrechtse Vlaams Belang. In verkiezingstijd is er soms sprake van een strijd, wat resulteert in het frame “twee hanen in één hok”. Dat dit laatste denkbeeld het meest voorkomende in de volledige steekproef is, kan gelinkt worden aan de bevinding van Sevenans en Vliegenthart (2016). Zij gaven aan dat politieke partijen meer aandacht aan een issue schenken wanneer de media het framen als een conflict, omdat ze dan hun eigen standpunt beter naar voren kunnen schuiven. Het op twee na meest gebruikte frame, “de vrijheidsstrijder”, doet dan weer denken aan het discours van extreemrechtse partijleiders in Vlaanderen, Frankrijk en Nederland dat Mols en Jetten (2014) blootlegden. Dit counterframe komt bijvoorbeeld vaak terug in interviews met extreemrechtse politici zoals Marine Le Pen. Dit toont aan dat het gebruikte frame in veel gevallen afhankelijk is van de inhoud van een artikel en dus dat framing vaak onbewust gebeurt, zoals Van Gorp (2010) stelt.

Populaire media een betere vriend?

De tweede onderzoeksvraag richtte zich op de vergelijking van het framegebruik van kwaliteitsmedia en populaire media, vooral met het oog op de positieve en negatieve verslaggeving over extreemrechts. In de resultaten valt op dat De Standaard, de kwaliteitskrant in deze studie, zowel meer frames als meer counterframes gebruikt dan de populaire krant, Het Laatste Nieuws. Men zou dus kunnen zeggen dat De Standaard extreemrechts zowel meer problematiseert als meer niet problematiseert. Rekening houdend met het feit dat artikels zonder framing niet kunnen problematiseren en het grote aantal artikels in Het Laatste Nieuws waarin enkel feitelijke gegevens voorkomen, moet dat laatste genuanceerd worden. Dit wil immers zeggen dat het verschil tussen beide kranten, wat betreft de artikels die extreemrechts niet problematiseren, minder groot is dan de data doen vermoeden. Doordat deze studie geen frames kan benoemen die niet door Figoureux en Van Gorp (2019) werden geconstrueerd, kunnen echter geen gefundeerde uitspraken gedaan worden over deze niet-problematiserende artikels.

Het feit dat De Standaard meer frames en meer counterframes gebruikt, ligt wel in lijn met de resultaten uit voorgaand onderzoek. In Nederland is het immers ook zo dat kwaliteitskrant de Volkskrant meer frames gebruikt dan populaire krant De Telegraaf (Bosman & d'Haenens, 2008). Een van de redenen daarvoor is dat de Volkskrant als kwaliteitsmedium meer achtergrondartikels publiceert (Bosman & d'Haenens, 2008). Die zijn langer en Van Gorp (2010) stelt dat er in kortere artikels vaak geen frames zitten. Dezelfde redenering kan gemaakt worden voor deze studie. Het Laatste Nieuws lijkt gemiddeld genomen minder lange artikels te schrijven dan De Standaard, wat resulteert in een groter aandeel artikels waarin enkel feiten aan bod komen. Dit is een mogelijke verklaring voor het feit dat er meer denkbepelden voor radicalisering voorkomen in de berichtgeving over extreemrechts van De Standaard dan in die van Het Laatste Nieuws.

Een andere conclusie uit eerder onderzoek kan door de resultaten in deze studie echter weerlegd worden. Strömbäck en van Aelst (2010) zien dat commerciële media, gedreven door een commerciële logica, de politiek vaker framen als een spel, omdat dit meer publiek aantrekt. Het frame voor radicalisering dat “het spel” het dichtst benaderd, is “twee hanen in één hok”, omdat het ook gaat over partijen die met elkaar in de clinch gaan. Hoewel dit frame vaak voorkomt in Het Laatste Nieuws, is de aanwezigheid in De Standaard toch meer uitgesproken. Daar is het duidelijk het meest gebruikte denkbild, terwijl het in Het Laatste Nieuws ongeveer even vaak voorkomt als het counterframe “het continuüm”. Alles samengenomen lijkt het er dus toch op dat Het Laatste Nieuws extreemrechts minder problematiserend beschrijft dan De Standaard en dat populaire media een betere vriend van extreemrechts zijn dan kwaliteitsmedia.

Een consistente voorspeller?

De laatste onderzoeksvraag ging dieper in op de evolutie van het framegebruik in de Vlaamse media tussen 2009 en 2018. Het doel daarvan is om te onderzoeken of de framing in de Vlaamse media een betere, consistente voorspeller van het succes van extreemrechts zou kunnen zijn dan de contextuele factoren die onder andere Poznyak et al. (2011) en Quentin et al. (2018) onderzochten. Aangezien slechts drie van de twaalf frames in een bepaalde periode vaker gebruikt worden dan anders en dat het aantal artikels in de categorie “geen frame” gedurende tien jaar ongeveer gelijk blijft, kan men stellen dat er weinig evolutie is in het framegebruik van de Vlaamse media met betrekking tot extreemrechts. Dit betekent dat het framegebruik tussen 2009 en 2018 zo goed als consistent is, in tegenstelling tot de invloed van werkloosheid en sociaal kapitaal op extreemrechts stemgedrag (Poznyak et al., 2011). Volgens Ellinas (2009) en Kluknavská (2015) hebben de media een invloed op het succes van extreemrechts. Bij de eerste onderzoeksvraag werd geconcludeerd dat de media

eerder als vriend dan als vijand van extreemrechts kunnen gezien worden, omdat ze vaker positief en neutraal dan negatief berichten. Deze inzichten samengenomen, spelen de media dus op consistente wijze in het voordeel van extreemrechts.

Tot slot worden de piekmomenten van het frame “virus” en de counterframes “de puber” en “zingeving” nog onder de loep genomen. Uit de resultaten blijkt dat “virus” significant meer wordt gebruikt in 2011 dan in andere jaren. Daar is niet meteen een duidelijke reden voor. Het is wel zo dat 2011 het jaar is met het minst aantal artikels in de categorie “geen frame”. Daardoor komen een aantal frames vaker voor in 2011 dan in de jaren ervoor en erna, maar die verschillen blijken niet significant te zijn. Enkel het frame “virus” kent hier een significante piek.

Het counterframe “de puber” piekt dan weer in 2018. Omdat dit het laatste jaar van de analyse is, is het nog niet vast te stellen of er echt een piek, dan wel een evolutie is die zich in de toekomst zal verderzetten. Toch lijkt er wel een verklaring te zijn waarom net in 2018 dit frame veel vaker voorkomt. Dit is immers het jaar van de Pano-reportage over Schild & Vrienden (VRT NWS, 2018). Omdat Schild & Vrienden een jongerenbeweging is en er in de nasleep van de reportage heel wat over geschreven werd, kan de piek aan deze gebeurtenissen te wijten zijn. Een gelijkaardige vaststelling werd al gedaan in de marge van de eerste onderzoeksvraag, waar bepaalde frames verbonden zijn met het onderwerp van het artikel.

“Zingeving”, het laatste denkbeeld dat in een bepaalde periode vaker terugkomt dan anders, kent geen echt piekmoment, maar evolueert van een regelmatig terugkerend frame tussen 2009 en 2011 naar een frame dat slechts af en toe voorkomt. Ook hier is geen duidelijke verklaring voor te vinden. Het counterframe verwijst wel naar een religieuze beleving van een ideologie en 2011 is het jaar waarin het Syrische conflict begon. Mogelijk is hier een link en wordt het frame sindsdien minder gebruikt voor extreemrechts.

Beperkingen onderzoek

Deze studie telt ook enkele beperkingen. Zo moet vermeld worden dat de resultaten niet te generaliseren zijn naar een ruimere context. Bij een frame-analyse als deze moet immers de sociale, politieke en historische context waarin de framing toegepast wordt mee in rekening gebracht worden (Van Gorp, 2007). Aangezien elke cultuur anders is, is ook de politieke context anders (Kumral, 2017). Daardoor moet dit onderzoek zich beperken tot uitspraken over Vlaanderen. Bovendien is de intercodeurbetrouwbaarheid van “een katalysator” en “de vrijheidsstrijder” vrij zwak, waardoor men zeer voorzichtig moet zijn met de interpretatie van de resultaten.

Daarnaast merkte de onderzoeker tijdens de analyse dat de kranten verschillende schrijfwijzen hanteren voor “extreemrechts”. Soms werd er ook gebruikgemaakt van “extreem rechts” en “extreem-rechts”. Daardoor zijn mogelijk niet alle artikels die aan de steekproefcriteria voldoen in de steekproef opgenomen. Het feit dat de onderzoeker zich tijdens de analyse bewust werd van deze beperking, toont wel aan dat het gebruik van de andere zoektermen, zoals “nationalisme” en “racisme”, ervoor zorgden dat ook een deel van deze artikels in de steekproef terecht kwamen. Men kan echter niet met zekerheid stellen dat alle artikels in De Standaard en Het Laatste Nieuws tussen 2009 en 2018 die over extreemrechts gaan ook echt deel uitmaken van de steekproef.

Nog een mogelijke zwakte is dat de frames uit Figoureux en Van Gorp (2019) gecodeerd werden als “aanwezig” of “afwezig”. Het viel de onderzoeker op dat in artikels die meerdere frames bevatten, bepaalde denkbeelden veel sterker aanwezig zijn dan andere. In deze gevallen werden de frames steeds als “aanwezig” gecodeerd, maar daarmee valt wel enige nuance weg in hoe sterk de frames naar voren komen in het artikel.

Een vierde opmerking is zowel een sterkte als een zwakte. De focus van dit onderzoek is immers zeer breed, wat impliceert dat er verschillende soorten artikels in de dataset

terechtkwamen. Deze artikels gaan van politieke analyses en interviews met politici, economen en andere bekende mensen, tot de berichtgeving over gebeurtenissen bij extreemrechtse individuen, groeperingen en partijen en de verslaggeving over de trend naar populisme. Dat maakt dat deze studie een zeer algemeen beeld kan schetsen van de framing van extreemrechts, maar tegelijkertijd blijven de resultaten daardoor toch wat abstract. Elk artikel waarin extreemrechts ter sprake komt, al is het maar in een zin, kon worden opgenomen in de steekproef. Bovendien werd niet onderzocht wie bepaalde uitspraken doet. Zo lijkt het weinig waarschijnlijk dat geïnterviewde extreemrechtse politici problematiserende frames gebruiken om over hun eigen partij te spreken, maar daar kan deze studie geen uitsluitsel over geven.

Een laatste punt van kritiek is de deductieve aard van het onderzoek. Die laat, zoals al eerder gezegd, niet toe om andere frames te benoemen dan de denkbeelden die Figoureux en Van Gorp (2019) construeerden. Er is nog maar weinig onderzoek gebeurd naar de specifieke frames die de media gebruiken om over extreemrechts te berichten en daarom ging dit onderzoek in op de frames voor radicalisering. Er worden echter meer frames gebruikt in de verslaggeving over extreemrechts dan deze twaalf denkbeelden, maar daarop kan dit onderzoek geen naam plakken.

Toekomstig onderzoek

Deze laatste opmerking is ook meteen de belangrijkste om verder te onderzoeken. Deze studie toont aan dat de grote meerderheid van de frames voor radicalisering (Figoureux & Van Gorp, 2019) terug te vinden is in de nieuwsverslaggeving over extreemrechts, maar kan dus niet dieper ingaan op de andere frames waarmee de Vlaamse media naar het fenomeen kijken. Enkele voorbeelden daarvan zijn formuleringen als “de verleiding”, “koren op de molen” en “kopen”. Dit toont aan dat het onderzoek naar de framing van

extreemrechts nood heeft aan inductieve analyses die alle mogelijke frames voor extreemrechts blootleggen.

Deze studie beperkte zich ten tweede tot de analyse van kranten. Semetko en Valkenburg (2000) stellen immers dat het framegebruik in kranten en op televisie niet zoveel verschilt van elkaar. Deze vaststelling is echter al bijna twintig jaar oud en dus mogelijk gedateerd. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de analyse van audiovisuele nieuwsmedia, om te kijken of de framing in televisie-uitzendingen verschilt van die in kranten. Daarnaast werden in dit onderzoek slechts een kwaliteitskrant en een populaire krant met elkaar vergeleken. Een analyse van meerdere Vlaamse kranten zou eveneens interessante bevindingen kunnen opleveren.

Ten derde verdienen ook de resultaten met betrekking tot de evolutie in het framegebruik van Vlaamse kranten bijkomend onderzoek. Hierboven werd al aangegeven dat het tot nog toe onduidelijk is of het counterframe “de puber” in 2018 een piek kent, zoals het frame “virus”, dan wel een echte evolutie doormaakt, zoals het counterframe “zingeping”. In de toekomst kan het hedendaagse framegebruik verder onderzocht worden. Een andere mogelijkheid voor vervolgonderzoek is om nog verder terug te gaan in het verleden en de framing in de jaren 1980 en 1990 te bestuderen, de periode waarin extreemrechts zijn doorbraak kende. Mogelijk werden er toen heel andere denkbeelden gebruikt dan in de periode 2009-2018, die niet gelinkt zijn aan radicalisering. Het framegebruik tussen 2009 en 2018 mag dan wel aan weinig verandering onderhevig zijn, dit sluit niet uit dat het ooit anders is geweest. Ten slotte moet ook verder onderzocht worden of de framing in de media effectief een voorspeller van extreemrechts stemgedrag is. Zo kan hard gemaakt worden dat het framegebruik een consistente positieve invloed heeft op extreemrechts.

Conclusie

Gebaseerd op het inzicht dat de media extreemrechts kunnen helpen om hun standpunten aan het grote publiek te verkondigen (Kluknavská, 2015) en een stabiele politieke stroming te worden (Ellinas, 2009), wilde dit onderzoek bekijken of de Vlaamse media de vriend of de vijand van extreemrechts zijn. Met andere woorden, is dit ook in Vlaanderen het geval? Is de manier waarop Vlaamse media over extreemrechts berichtgeven in hun voordeel of in hun nadeel? Het antwoord blijkt niet zo eenduidig te zijn. Eerst en vooral komen de framing van extreemrechts en die van radicalisering sterk overeen, aangezien een groot deel van de frames voor radicalisering (Figoureux & Van Gorp, 2019) ook in de steekproef van dit onderzoek herkend werd en de literatuur aantoont dat extreemrechts een vorm van radicalisering is. Als de artikels waarin geen enkel frame aan bod komt, worden meegeteld als artikels zonder problematiserende framing, zijn er meer artikels in de Vlaamse krantenmedia die extreemrechts niet problematiseren dan artikels die dat wel doen. Daarmee bevestigen de resultaten de beweringen van Ellinas (2009) en Kluknavská (2015). De Vlaamse media zijn eerder de vriend van extreemrechts.

Toch mogen niet alle media over dezelfde kam geschoren worden. Zo blijkt dat populaire media vaker geen frames gebruiken en enkel feiten weergeven, waardoor ze extreemrechts minder problematiseren dan kwaliteitsmedia doen. Dit bevestigt de resultaten uit het onderzoek van Bosman en d'Haenens (2008). Zij geven aan dat dit te wijten is aan het feit dat kwaliteitsmedia meer achtergrondinformatie voorzien en daardoor meer frames gebruiken. De resultaten van het huidige onderzoek zijn bovendien nagenoeg consistent over de volledige tien jaar van de analyse. Dit zou erop kunnen wijzen dat de framing in de media een meer consistente voorspeller is voor het succes van extreemrechts dan contextuele factoren als werkloosheid en autoritarisme. Als dat klopt, zijn de media over het algemeen niet alleen de vriend van extreemrechts, ze zijn dan ook een trouwe vriend.

Referenties

- Bosman, J., & d'Haenens, L. (2008). News reporting on Pim Fortuyn: Framing in two Dutch newspapers. *Media, Culture & Society*, 30, 735-748. doi:10.1177/0163443708094018
- Caiani, M., & Borri, R. (2013). The extreme right, violence and other action repertoires: An empirical study on two European countries. *Perspectives on European Politics and Society*, 14, 562-581. doi:10.1080/15705854.2013.793532
- Caiani, M., & Della Porta, D. (2011). The elitist populism of the extreme right: A frame analysis of extreme right-wing discourses in Italy and Germany. *Acta Politica*, 46(2), 180-202. doi:10.1057/ap.2010.28
- Caiani, M., & Kluknavská, A. (2017). Extreme right, the Internet and European politics in CEE countries: The cases of Slovakia and the Czech Republic. In M. Barisione, & A. Michailidou (Red.), *Social media and European politics: Rethinking power and legitimacy in the digital era* (pp. 167-192). London: Palgrave Macmillan UK.
- Cammaerts, B. (2018). The mainstreaming of extreme right-wing populism in the Low Countries: What is to be done? *Communication Culture & Critique*, 11(1), 7-20. doi:10.1093/ccc/tcx002
- Coffé, H. (2008). Social democratic parties as buffers against the extreme right: The case of Belgium. *Contemporary Politics*, 14(2), 179-195. doi:10.1080/13569770802176903
- Conway, M. (1996). The extreme right in inter-war francophone Belgium: Explanations of a failure. *European History Quarterly*, 26, 267-292. <https://doi.org/10.1177/026569149602600205>
- Cornelis, I., & Van Hiel, A. (2015). Extreme-right voting in Western Europe: The role of social-cultural and antiegalitarian attitudes. *Political Psychology*, 36, 749-760. doi:10.1111/pops.12187

- De Decker, P., Kesteloot, C., De Maesschalck, F., & Vranken, J. (2005). Revitalizing the city in an anti-urban context: Extreme right and the rise of urban policies in Flanders, Belgium. *International Journal of Urban and Regional Research*, 29(1), 152-171. doi:10.1111/j.1468-2427.2005.00576.x
- De Persgroep (2019). *Merken*. Geraadpleegd via <https://www.mediaaan-persgroep.be/nl/brands/medium/nieuwsmedia-1>
- Dechezelles, S. (2008). The cultural basis of youth involvement in Italian extreme right-wing organisations. *Journal of Contemporary European Studies*, 16, 363-375. doi:10.1080/14782800802501005
- Dunham, W. R. (2013). Framing the right suspects: Measuring media bias. *Journal of Media Economics*, 26(3), 122-147. doi:10.1080/08997764.2013.811587
- Ellinas, A. A. (2009). Chaotic but popular? Extreme-right organisation and performance in the age of media communication. *Journal of Contemporary European Studies*, 17, 209-221. doi:10.1080/14782800903108650
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>
- Figureux, M., & Van Gorp, B. (2019, mei). *The framing of radicalization in the Belgian societal debate: A contagious threat or youthful naivety?* Paper gepresenteerd op The Annual Conference of the International Communication Association, Washington D.C.
- Flood, C. (2005). The politics of counter-memory on the French extreme right. *Journal of European Studies*, 35, 221-236. doi:10.1177/0047244105051147
- Hafez, M., & Mullins, C. (2015). The radicalization puzzle: A theoretical synthesis of empirical approaches to

- homegrown extremism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 38, 958-975. doi:10.1080/1057610X.2015.1051375
- Horgan, J. (2008). From profiles to pathways and roots to routes: Perspectives from psychology on radicalization into terrorism. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 618(1), 80-94. doi:10.1177/0002716208317539
- Husbands, C. T. (2015). Political parties: Extreme right. In J. D. Wright (Red.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences: Second edition* (pp. 410-416). Amsterdam: Elsevier.
- Kluknavská, A. (2015). A right-wing extremist or people's protector? Media coverage of extreme right leader Marian Kotleba in 2013 regional elections in Slovakia. *Intersections*, 1(1), 147-165. doi:10.17356/ieejsp.v1i1.35
- Kluknavská, A., & Hruška, M. (2019). We talk about the "others" and you listen closely: The extreme right communication on social media. *Problems of Post-Communism*, 66(1), 59-70. doi:10.1080/10758216.2018.1500861
- Kumral, S. (2017). Ballots with bullets: Elections, violence, and the rise of the extreme right in Turkey. *Journal of Labor and Society*, 20, 231-261. doi:10.1111/wusa.12287
- Larsen, A. G. (2018). Threatening criminals and marginalized individuals: Frames and news conventions in reporting of radicalization and violent extremism. *Media, War and Conflict*. Online voorpublicatie. doi:10.1177/1750635218769331
- McCauley, C., & Moskaleiko, S. (2008). Mechanisms of political radicalization: Pathways toward terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20, 415-433. doi:10.1080/09546550802073367

- McCauley, C., & Moskalenko, S. (2017). Understanding political radicalization: The two-pyramids model. *American Psychologist, 72*, 205-216. doi:10.1037/amp0000062
- Mediahuis (2019). *Onze mediamerken*. Geraadpleegd via <https://www.mediahuis.be/merken/>
- Mols, F., & Jetten, J. (2014). No guts, no glory: How framing the collective past paves the way for anti-immigrant sentiments. *International Journal of Intercultural Relations, 43*(1), 74-86. doi:10.1016/j.ijintrel.2014.08.014
- Moore, A. (2005). Writing about the extreme right in Australia. *Labour History, 89*(1), 1-15. doi:10.2307/27516072
- Morgan, M., & Shanahan, J. (2010). The state of cultivation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 54*, 337-355. doi:10.1080/08838151003735018
- Mudde, C. (2000). *The ideology of the extreme right*. Manchester: Manchester University Press.
- O'Callaghan, D., Greene, D., Conway, M., Carthy, J., & Cunningham, P. (2013). An analysis of interactions within and between extreme right communities in social media. In M. Atzmueller, A. Chin, D. Helic, & A. Hotho (Red.), *Ubiquitous social media analysis: Third International Workshops, MUSE 2012, Bristol, UK, September 24, 2012, and MSM 2012, Milwaukee, WI, USA, June 25, 2012, revised selected papers* (pp. 88-107). Heidelberg: Springer.
- Ouellette, L., & Banet-Weiser, S. (2018). Special issue: Media and the extreme right: Editor's introduction. *Communication, Culture and Critique, 11*(1), 1-6. doi:10.1093/ccc/tcx021
- Poznyak, D., Abts, K., & Swyngedouw, M. (2011). The dynamics of the extreme right support: A growth curve model of the populist vote in Flanders-Belgium in 1987-2007. *Electoral Studies, 30*, 672-688. doi:10.1016/j.electstud.2011.06.011

- Quentin, D., Pilet, J.-B., & Van Hamme, G. (2018). Scale matters in contextual analysis of extreme right voting and political attitudes. *Kyklos*, *71*, 509-536. doi:10.1111/kykl.12183
- Rush, G. B. (1963). Toward a definition of the extreme right. *The Pacific Sociological Review*, *6*(2), 64-73. doi:10.2307/1388686
- Sedgwick, M. (2010). The concept of radicalization as a source of confusion. *Terrorism and Political Violence*, *22*, 479-494. doi:10.1080/09546553.2010.491009
- Semetko, H. A., & Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of Communication*, *50*(2), 93-109. doi:10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x
- Sevenans, J., & Vliegenthart, R. (2016). Political agenda-setting in Belgium and the Netherlands: The moderating role of conflict framing. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, *93*(1), 187-203. doi:10.1177/1077699015607336
- Silke, A. (2008). Holy warriors: Exploring the psychological processes of jihadi radicalization. *European Journal of Criminology*, *5*(1), 99-123. doi:10.1177/1477370807084226
- Strömbäck, J., & van Aelst, P. (2010). Exploring some antecedents of the media's framing of election news: A comparison of Swedish and Belgian election news. *International Journal of Press/Politics*, *15*(1), 41-59. doi:10.1177/1940161209351004
- Swyngedouw, M., & Ivaldi, G. (2001). The extreme right utopia in Belgium and France: The ideology of the Flemish Vlaams Blok and the French Front National. *West European Politics*, *24*(3), 1-22. doi:10.1080/01402380108425450
- Valkenburg, P. M., Semetko, H. A., & De Vreese, C. H. (1999). The effects of news frames on readers' thoughts and recall.

Communication Research, 26, 550-569. doi:10.1177/009365099026005002

van der Bles, A. M., Postmes, T., Lekander-Kanis, B., & Otjes, S. (2018). The consequences of collective discontent: A new measure of Zeitgeist predicts voting for extreme parties. *Political Psychology*, 39, 381-398. doi:10.1111/pops.12424

Van Der Pas, D. (2014). Making hay while the sun shines: Do parties only respond to media attention when the framing is right? *The International Journal of Press/Politics*, 19(1), 42-65. doi:10.1177/1940161213508207

Van Gorp, B. (2007). The constructionist approach to framing: Bringing culture back in. *Journal of Communication*, 57(1), 60-78. doi:10.1111/j.1460-2466.2006.00329.x

Van Gorp, B. (2010). Strategies to take subjectivity out of framing analysis. In P. D'Angelo, & J. Kuypers (Red.), *Doing news framing analysis: Empirical and theoretical perspectives* (pp. 84-109). New York: Routledge.

Van Gorp, B., & Vercruyssen, T. (2012). Frames and counter-frames giving meaning to dementia: A framing analysis of media content. *Social Science & Medicine*, 74, 1274-1281. doi:10.1016/j.socscimed.2011.12.045

VRT NWS (2018, 5 september). Wie is Schild & Vrienden echt? [Video file]. Geraadpleegd via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/09/05/pano-wie-is-schild-vrienden-echt/>

Bijlagen

Framematrix

Tabel 5: De framematrix van Figureux en Van Gorp (2019) met de frames voor radicalisering

Frames	Cultureel thema	Reasoning devices						Framing devices
		Definiëring: Radicalisering ...	Oorzaak van problematisering/kwestie	Gevolgen	Morele basis/emotionaliteit	Oplossing/handelingsperspectief	Verhouding tot extremisme/terrorisme	Uitingsvormen (citatens uit analyse-materiaal)
Virus	Een levensbedreigende, besmettelijke ziekte die het lichaam aantast en bestreden moet worden	... is een kwaadaardige ideologie die zich sluimerend verspreidt	De aanwezigheid van giftige ideeën, die ronselaars en haatpredikers besmetten, waarop zij een kwetsbaar individu met toxische gedachten infecteren	De seculiere samenleving is aangetast; er ontstaat paniek onder de bevolking; rampenplannen worden geactiveerd	Bestrijden van het kwade; de overwinning van het goede	De overheid moet de ideologie bestrijden, besmette individuen isoleren en ronselaars vatten, afweermechanismen en immuniteit opbouwen	Radicalisering is de eerste stap maar leidt, zonder behandeling, naar extremisme en terrorisme	“Maak van de Grote Moskee een positief medicijn”; “Islam in mensen is als honds-dolheid in honden”; “een antivirussenprogramma tegen dogmatisme; “koortsig gedrag”

<p>Twee hanen in één hok</p>	<p>Slechts één haan kan de baas zijn in het kippenhok, vanuit de onvermijdelijke pikorde</p>	<p>... is het agressieve gedrag dat gesteld wordt na uitdagingen door 'de Ander'</p>	<p>De agressieve invasie van een vreemde cultuur loopt tegen een muur van superioriteitsdenken aan; macho-culturen botsen; twee extremen voeden elkaar</p>	<p>De samenleving polariseert en segregert; zich onveilig voelen in aanwezigheid van de arrogante andere; voortdurende dreiging en een gevecht op leven en dood</p>	<p>De onverenigbaarheid van twee dominante elementen; water en vuur</p>	<p>Eén van de haantjes moet winnen; vanuit westers perspectief: een dam opgooien tegen de islam</p>	<p>Enkelingen nemen de strijd letterlijk en grijpen naar de wapens</p>	<p>"Kulturkampf"; "Ze moeten van onze westerse wereld afblijven"; "Genoeg ondergaan, nu terugslaan!"; "We worden verdrongen in onze eigen stad"; "de Botsing der Beschavingen"</p>
<p>Muiterij</p>	<p>Bij soldaten/scheepslui, het verzet van iemand lager in rang tegen iemand die hoger in rang staat</p>	<p>... is een plotse oproer tegen de gezagsdragers van een groep die zich achtergesteld voelt</p>	<p>Gepercipieerd onrecht en discriminatie drijft oproerkrakers ertoe te proberen de machtsstructuren omver te werpen</p>	<p>Een drastische poging tot omwenteling van de samenleving; verstoring van het evenwicht; insubordinatie</p>	<p>Verstoring van de vrede; onrust creëren</p>	<p>De overheid moet deze relschoppers hardhandig de kop indrukken en politieke stabiliteit herstellen</p>	<p>Sommige opstandelingen gebruiken geweld om hun punt kracht bij te zetten, dit is echter geen voorwaarde</p>	<p>"Woede en frustratie, ressentiment tegen blanke elite"; "een intifada"; "torenhoog wantrouwen t.o.v. de overheid"; "ze zijn uit op een burgeroorlog"</p>

<p>Een criminele carrière</p>	<p>Van kruimeldief tot gangster</p>	<p>... is het stap-voor-stap vertonen van steeds meer grensoverschrijdend crimineel gedrag</p>	<p>Gedreven door snel geld vormt jeugdcriminaliteit een opstap naar de ultieme crimineel, gesterkt door foute vrienden, drugs of een gevangenisstraf</p>	<p>De samenleving moet afrekenen met gangsters, die in het criminele milieu macht en status vergaren en hun sadisme botvieren</p>	<p>Keuze voor het kwade</p>	<p>Politie en justitie moeten potentiële criminelen opsporen en afgezonderd (levenslang) opsluiten; cipers moeten beter opgeleid worden</p>	<p>Radicalisering is een opstap naar extremisme en terrorisme waarbij men steeds hoger op de criminele ladder komt te staan</p>	<p>“Guantanamo”, “terroristische eliteschool”, “opleidingscentrum voor jihadi’s”, “de gevangenis als universiteit van radicalisering”, “hogeschoolen van de haat”, “crimineel fenomeen”, “moordmachines”</p>
--------------------------------------	-------------------------------------	--	--	---	-----------------------------	---	---	--

Het continuüm *	Een doorlopende verzameling van alle mogelijkheden of waarden, met aan beide zijden de eindpunten of 'extremen'	Wat anderen als radicalisering en fundamentalisme zien, zijn eigenlijk slechts onderdeeljes van het scala aan invullingen van religies	De extreme uiteinden eisen veel aandacht op van de media én krijgen die ook; mensen zijn geneigd op extremen te focussen	Er ontstaat een blindheid voor de aanwezige variëteit; alles wordt gezien in een uiterste tweedeling	De waarde van persoonlijke voorkeuren en belevingen	Mensen moeten wegstijgen van het extreme en met een open blik in contact komen met de variëteit aan interpretaties en het totaalplaatje, weg van de storende extremen	Als er al uitlopers zijn naar extremisme en terrorisme, blijft dat zeer beperkt	"Het is een geloofsovertuiging als een andere", "de pluralistische Islam", "een paar honderd op een bevolking van 11 miljoen", "extreme invulling van Islam"; "stromingen", "mainstream versie"
Een katalysator *	Een element dat een proces in gang zet of versnelt	... is de uiting van fundamenteel alternatieve ideeën over het organiseren van de samenleving	Uitdagende opvattingen zijn altijd aanwezig, op alle vlakken in de maatschappij; vernieuwende ideeën stuwden de maatschappij voorwaarts	Er ontstaat een diepgaande discussie over de organisatie van de maatschappij; de heersende orde wordt uitgedaagd	Zonder radicale meningen verstomt het democratisch debat	De samenleving moet ruimte bieden aan radicaal gedachtegoed en zo gewelddadige uitschieters vermijden	Een enkeling gebruikt geweld om zijn gedachtegoed daadkracht te geven	"Vegetariërs, betogers, mensenrechtenactivisten: allemaal radicalen"; "de maatschappij heeft net méér zo'n radicalen nodig"; "constructief radicaal"

Veerkracht *	Het vermogen om de oorspronkelijke vorm aan te nemen na te zijn uitgerekt of ingedruwd	... is de onverwachte, tijdelijke ontlading van opgebouwde energie en spanningen van de samenleving en het individu	De snelle, ingrijpende veranderingen in de samenleving overbelasten maatschappij en individu	De samenleving en het individu zoeken naar een nieuw evenwicht	Geloof in de flexibiliteit van een samenleving	De samenleving en het individu moeten weer leren incasseren; het bevorderen van wederzijdse toenadering	De overspannen situatie kan individuen doen opspringen naar extremisme en terrorisme	"We moeten rekbaar en weerbaar genoeg zijn"; "we zijn één van de meest veerkrachtige samenlevingen ter wereld"; "ook de samenleving radicaliseert"
De puber *	Een fase naar volwassen worden waarbij jongeren grenzen aftasten en zich tegen gezag verzetten	... is een psychologische zoektocht naar identiteit waarbij men soms in extremen vervalt	Een tijdelijke fase van identiteitsverwarring en provocatief gedrag doen mensen experimenteren	Dwarsliggers tasten de grenzen af van het gezag; een enkeling zoekt heil in extreem gedachtengoed	Het hoort bij het volwassen worden; is deel van het leven	De samenleving moet minder dramatiseren en beseffen dat dit een tijdelijke fase is die zal koelen zonder blazen	In uitzonderlijke gevallen blijft de jongere op het extreme pad, vaak blijft het bij provocerende uitspraken zonder daden	"Niet overdrijven"; "wispelturig"; "dwarsligger"; "jongeren die dolend zijn"; "snotapen"; "typisch voor jongeren in hun puberteit"; "Vroeger was het 'fils de pute', nu, 'ik ben bij IS'"

<p>Zingeving *</p>	<p>De geest voeden, het zoeken naar de betekenis en het nut van het leven; een doel geven aan het leven</p>	<p>Wat anderen als radicalisering zien, is eigenlijk een intense beleving van een ideologie in een op rationaliteit gerichte maatschappij</p>	<p>Religie is verdwenen als verbindende kracht in de westerse samenleving en wordt geridiculiseerd; er is nood aan alternatieven</p>	<p>Iemand kiest ervoor persoonlijk tot het uiterste te gaan om de essentie van zijn ideologie te bevatten en te beleven</p>	<p>De nood aan spirituele beleving</p>	<p>De samenleving moet accepteren dat individuen nood hebben aan een richting en doel in hun leven</p>	<p>Deze strenge levensstijl is gericht op de innerlijke beleving en brengt geen geweld met zich mee</p>	<p>Vergelijking met monniken, Amish, kluzenaars, Jehova's en veganisten "de zuivere beleving van religie"; "zuiverheid nastreven"; "een goed leven leiden"</p>
<p>De vrijheidsstrijder *</p>	<p>Iemand die strijdt om vrijheid voor zijn of haar land of volk te verkrijgen</p>	<p>... is een teken van moed omdat geweld niet geschuwd wordt om voor de zwakkeren op te komen</p>	<p>Het wereldwijde onrecht tegenover moslims (onderdrukking; discriminatie; geweld) dwingt het individu tot activisme</p>	<p>Het individu ontpopt tot een held die strijdt voor de goede zaak</p>	<p>De held streeft het goede na</p>	<p>De internationale gemeenschap moet daadkrachtig ingrijpen in conflictgebieden volgens het internationaal recht</p>	<p>Wat door anderen als "terrorisme" omschreven wordt, is eigenlijk een vrijheidsstrijd</p>	<p>"Shortcut naar het heldendom"; "idealisten"; "voor hun rechten opkomen"; "om het regime van Assad te bevechten"; "martelaarschap"; "helden"</p>

Omarm de dreiging *	Openstaan voor wat men niet kent en wat angst inboezemt	... vormt niet langer een bedreiging wanneer men beseft dat wat men als het "kwade" ziet in het eigen denken zit	Negatieve gedachten, emoties en percepties zijn een voedingsbron voor het verdiepen van de kloof tussen bevolkingsgroepen	Angst overheerst niet langer; er ontstaat een inclusieve samenleving	Openstaan voor het onbekende, yin en yang	Erkennen dat ook dit kwade een deel van ons is; empathie opbrengen en inzien dat ook de Ander handelt vanuit de overtuiging dat hij "het goede" doet	Het kwade kan ook de vorm van terrorisme aannemen, maar ook dat is deel van ons en moet tegemoet getreden worden	"Het zijn jongeren van bij ons"; "we moeten hun harten terugwinnen"; "van het idee afstappen dat het probleemjongeren zijn"; "ze zijn heus wel nog te bereiken"
Boetedoening *	Begane fouten proberen goed te maken door een straf te ondergaan; vergiffenis zoeken bij God door boete te doen	... is een herbronning, een manier om vergeving te krijgen voor fouten begaan in het verleden	Misstappen begaan in het verleden (drugs, diefstal, moord) vervullen het individu met schuldgevoelens en de drang om deze zaken recht te zetten	Een duidelijke zwart-witte interpretatie van religie wijst de weg naar het rechte pad en biedt een houvast	Verantwoordelijkheid opnemen, het erkennen van schuld, fouten goedmaken, vergeving zoeken	Een devote toelegging op religie; zichzelf tot het uiterste drijven om vergiffenis te bekomen	De ultieme manier om vergiffenis bij God te (proberen) verkrijgen is door een terroristische daad in Zijn Naam te plegen	"Veel meisjes en jongens die brokken hebben gemaakt zijn naar Syrië vertrokken omdat ze denken dat hun zonden zo vergeven zullen worden"; "met één daad kun je al je zonden wissen"

Noot: * = counterframe.

Codeerboek

BASISDESCRIPTIEVEN

V1. Nummer artikel (nr): uniek volgnummer van het artikel.

V2. Titel artikel (titel): titel van het artikel.

Datum: datum van publicatie

- **V3. Dag (dag):** dag van de maand (1-31).
- **V4. Maand (maand):** maand van het jaar (1-12).
- **V5. Jaar (jaar):** jaartal.

V6. Krant (krant): krant waarin het artikel geplaatst is:

1. De Standaard
2. Het Laatste Nieuws

FRAMES (Figoureux & Van Gorp, 2019)

Hieronder volgt per frame een omschrijving die gehanteerd wordt in de studie. De frames komen uit het onderzoek van Figoureux en Van Gorp (2019) over de beeldvorming van radicalisering in de Vlaamse media, maar ze zijn aangepast aan de context van extreemrechts. Een frame is aanwezig van zodra één of meerdere elementen uit deze omschrijving met de nodige voorzichtigheid herkend kunnen worden in het krantenartikel. Voorzichtigheid is geboden, omdat de omschrijving eerder een richting aangeeft voor de manier waarop het krantenartikel extreemrechts afbeeldt, waardoor er nog enige interpretatievrijheid is voor de codeur. Er kunnen meerdere frames aanwezig zijn in een artikel. Daarnaast is het ook mogelijk dat geen enkel frame van toepassing is. Het woordgebruik is eveneens eerder richtingaangevend en bevat veelvoorkomende beeldspraak.

Virus

- Extreemrechts wordt gezien als een besmettelijke ziekte die een bedreiging vormt voor de maatschappij en vooral kwetsbare jongeren treft.
- Om ervoor te zorgen dat geïnfecteerde individuen het gedachtegoed niet verder verspreiden, is isolatie/isolement/opsluiting in de gevangenis aangewezen. De juiste behandeling ontwikkelen en symptomen leren herkennen, maken deel uit van de oplossing.
- De overheid moet extreemrechts bestrijden en behandelen, want zonder genezing eindigt dit in geweld.
- Woordgebruik: “verspreiding”, “symptomen”, “besmettelijk”, “genezing”, “racistisch vergif dat alle richtingen opkruipt”.

V7. Virus (virus): is het frame “virus” aanwezig in het artikel?

0. Nee
1. Ja

Twee hanen in één hok

- Extreemrechts wordt gezien als het resultaat van polarisatie in de samenleving, waarbij twee incompatibele culturen elkaar uitdagen. Ze voelen zich beide superieur. Dit vertaalt zich in agressief gedrag.

- Extreemrechts wordt gezien als een bedreiging voor de samenleving.
- De strijd zal alleen maar agressiever gevoerd worden, tot een van beide partijen de ander overwint.
- Woordgebruik: strijdvaardig en agressief taalgebruik en tekenen van polarisatie: “water en vuur”, “wij-zij”, “beschermen van onze waarden”, “de handdoek in de ring gooien”.

V8. Twee hanen in één hok (2hanen): is het frame “twee hanen in één hok” aanwezig in het artikel?

0. Nee
1. Ja

Muiterij

- Extreemrechts wordt gezien als een achtergestelde groep die zich verzet. De leden voelen zich namelijk onrechtvaardig behandeld, waardoor ze gefrustreerd zijn.
- Als reactie brengen ze een plotse opstand teweeg, die als doel heeft het evenwicht te verstoren en drastische verandering in de samenleving teweeg te brengen.
- Om de stabiliteit te herstellen, is het noodzakelijk hardhandig op te treden tegen de opstandelingen en rust en orde te brengen.
- Woordgebruik: “woede en/of frustratie tegenover elite”, “discriminatie”, “wantrouwen ten opzichte van de overheid”.

V9. Muiterij (muiterij): is het frame “muiterij” aanwezig in het artikel?

0. Nee
1. Ja

Een criminele carrière

- Extreemrechts wordt gezien als een stapsgewijs proces dat bij kleine wetsovertredingen begint, maar uitgroeit tot uiterst crimineel gedrag.
- Extreemrechts gedachtengoed wordt versterkt door foute vrienden.
- Gezien de aard van het fenomeen, is het aan politie en gerechtelijke systemen om deze individuen op te sporen en op te sluiten.
- Woordgebruik: “terrorisme”, “gangsters”, “criminaliteit”.

V10. Een criminele carrière (crimcarrière): is het frame “een criminele carrière” aanwezig in het artikel?

0. Nee
1. Ja

Het continuüm

- Extreemrechts wordt gezien als een ideologie die zich bevindt aan het rechtse uiteinde van het politieke spectrum. Het is dus niet representatief voor de verzameling aan rechtse ideologieën, meerdere interpretaties zijn mogelijk.
- Extreemrechts is een persoonlijke invulling van ideologie zoals een andere, gematigde opinie.
- Zoals altijd bij extremen eist extreemrechts veel aandacht op van de media en het publiek. Mensen zijn van nature geneigd om te focussen op het extreme, waardoor ze die aandacht ook ontvangen. Het is belangrijk een

open blik te houden en extreemrechts te zien voor wat het is: een niche van een bepaalde ideologie.

- Woordgebruik: “extreme invulling van rechts”, “stroming”, “mainstreamvisie”, “een marginaal fenomeen”.

V11. Het continuüm (continuüm): is het frame “het continuüm” aanwezig in het artikel?

- 0. Nee
- 1. Ja

Omarm de dreiging

- Negatieve gedachten, gevoelens en percepties vormen een voedingsbodem voor het verdiepen van de kloof tussen bevolkingsgroepen. Het onbekende van de stroming zorgt voor angst.
- Het kwade is een deel van de realiteit en zit in het eigen denken. Van zodra men dat inziet, vormt extreemrechts geen dreiging meer.
- Extreemrechts handelt vanuit de overtuiging het goede te doen.
- Woordgebruik: “wederzijds begrip”, “toenadering zoeken”.

V12. Omarm de dreiging (omarmdreiging): is het frame “omarm de dreiging” aanwezig in het artikel?

- 0. Nee
- 1. Ja

Een katalysator

- Extreemrechts wordt gezien als een fundamenteel alternatieve opinie over hoe de samenleving georganiseerd moet worden. Dit is noodzakelijk in een goedwerkende democratie.
- Extreemrechts gedachtegoed is een verrijking voor het democratisch debat, het daagt de samenleving immers uit om anders te denken.
- Extreemrechts moet de kans en de ruimte krijgen om deel te nemen aan de discussie om gewelddadigheid te vermijden.
- Woordgebruik: “constructief radicaal”, “uitdagend”, “radicalen”.

V13. Een katalysator (katalysator): is het frame “een katalysator” aanwezig in het artikel?

- 0. Nee
- 1. Ja

Veerkracht

- Extreemrechts is een gevolg van de snel veranderende samenleving die voor een stijgende spanning zorgt.
- Overspanning kan ervoor zorgen dat een individu grijpt naar extremisme.
- Extreemrechts is een onverwachte en korte uitlating als reactie op deze veranderingen.
- Flexibiliteit is nodig om nieuw evenwicht in de samenleving te vinden.
- Woordgebruik: “aanpassen”, “rekbaar”, “verandering”, “evenwicht”.

V14. Veerkracht (veerkracht): is het frame “veerkracht” aanwezig in het artikel?

- 0. Nee
- 1. Ja

De puber

- Extreemrechts wordt gezien als een tijdelijke psychologische zoektocht naar identiteit, waarbij men soms in het extreme vervalt. Jongeren willen immers de grenzen aftasten.
- Extreemrechts is een fase met provocatief gedrag en verzet tegen de gezaghebbende.
- Extreemrechts wordt gerelativeerd en is iets dat over gaat zonder ingrijpen.
- Woordgebruik: "niet overdrijven", "wispelturig", "dwarsliggers", "jongeren", "snotapen".

V15. De puber (puber): is het frame "de puber" aanwezig in het artikel?

0. Nee
1. Ja

Zingeving

- Extreemrechts wordt gezien als een intense beleving van een ideologie om een doel te geven aan het leven. In een maatschappij waarbij geen spirituele zingeving meer aanwezig is, hebben mensen nood aan een alternatief.
- Het is aan de samenleving om te accepteren dat een individu nood heeft aan een richting in zijn leven.
- De ideologie wordt geridiculiseerd in een rationele maatschappij.
- Woordgebruik: "toewijding".

V16. Zingeving (zingeving): is het frame "zingeving" aanwezig in het artikel?

0. Nee
1. Ja

De vrijheidsstrijder

- Extreemrechts wordt gezien als de strijd voor de bevrijding van een volk, waarbij extreemrechtse aanhangers opkomen voor hun onderdrukte en gediscrimineerde volk.
- Extreemrechtse aanhangers strijden voor de goede zaak en zijn dus helden.
- Extreemrechts is een vorm van activisme.
- Woordgebruik: "moedig", "teken van moed", "helden", "opkomen voor hun rechten", "idealisten".

V17. De vrijheidsstrijder (vrijheidsstrijder): is het frame "de vrijheidsstrijder" aanwezig in het artikel?

0. Nee
1. Ja

Boetedoening

- Extreemrechts is een manier om vergeving te vragen, veroorzaakt door een schuldgevoel.
- Extreemrechts aanhangen is een manier om zichzelf te straffen voor gemaakte fouten in het verleden.
- Extreemrechts wordt gezien als verantwoordelijkheid opnemen na een gemaakte fout.
- Woordgebruik: "vergiffenis", "schuld", "schuldgevoelens".

V18. Boetedoening (boetedoening): is het frame “boetedoening” aanwezig in het artikel?

- 0. Nee
- 1. Ja

V19. Commentaar (commentaar): mogelijkheid om extra aantekeningen te maken.